Poštarina plaćena u gotovu.

GOD. XII. BROJ 6.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

SADRŽAJ:

Dr. Vale Vouk: Grad bez duše.

LIJEPA KNJIŽEVNOST:

Jagoda Truhelka: Đorđo drvosječa.
D. S. Mereškovski: Smrt.
Stjepan Wiesner: Pokop djeteta.
Ivo Porić: S Kranjčevićeve lire.
Radivoj Jovetić: Kraljica Priča.
Matija Mihatović-Braco: Moja violina.
Mato Rukavina: Pjesma krilatom životu.
M. Lađević: Jutro seoske nedjelje.
M. Lađević: Sunčana jutra.

IZ UMJETNIČKOG SVIJETA:

Luka Rupčić: Razvitak likovne umjetnosti kod Hrvata.
Dr. Ivan Esih: Adam Mickiewicz i njegova »Oda Mladosti«.

IZ CARSTVA PRIRODE:

Antun Šimčik: Mandžurski tigar.
Prof. Bare Poparić: Od Kolumba do Zeppelina.

LISTAK:

Dr. Ivo Hergešić: François de Malherbe.
V. E. P.: Brojevi o neboderima.

Zabava i šala.

Poruke uredništva.

„Omladina" je na prijedlog Glavnog prosvjetnog savjeta preporučena školskoj mladeži od ministarstva prosvjete odlukom SN Br. 38263/27 od 28. III. 1928.

IZDAJE NA SVIJET DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA U ZAGREBU. — UREĐUJU DR. IVAN ESIH I DR. MILAN STRAŠEK — »OMLADINA« IZLAZI SVAKOGA MJESECA IZUZEVŠI MJESECE PRAZNIKA. — PRETPLATA JE ZA CIJELU GODINU 40 DIN., A ŠALJE SE DRUŠTVU HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB, MEDULIĆEVA 33. — RUKOPISI SE ŠALJU NA: UREDNIŠTVO »OMLADINE«, DRUŠTVO HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB 6. POŠT. PRETINAC 47. I NE VRAĆAJU SE. — POJEDINI BROJ 5 DIN.

TISAK „TIPOGRAFIJA" GRAFIČKO-NAKLADNI ZAVOD D. D., ZAGREB

GODINA XII. U ZAGREBU, VELJAČA 1929. BROJ 6.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

Dr. Vale Vouk:

GRAD BEZ DUŠE.

Iz mojih uspomena s putovanja u Sjevernu Ameriku.

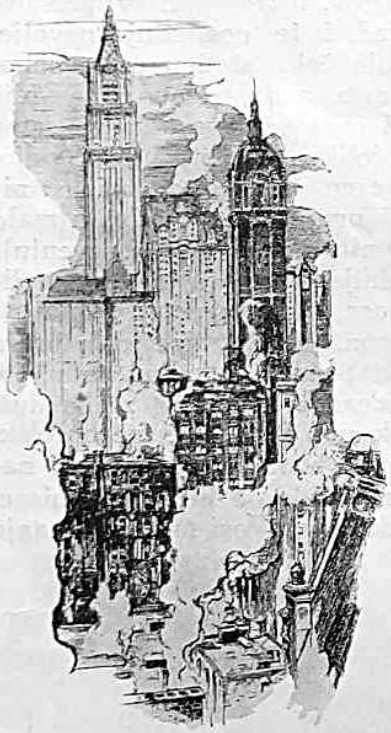

Prvi dan, pošto se ukrcah u veliki transoceanski kolos u luci Cherbourg, bijaše vrlo zanimljiv i osobit. U tome malenome gradiću, kakav je doista transoceanski parobrod s tonažom od 50.000 i s kojih 2000 stanovnika, bijaše mi sve novo. Zabavni i ugodni život putnika sličan je najljepšem plandovanju na morskoj obali, pa dani prolaze brzo. No treći i četvrti dan već hvata monotonija oceana. a ako je burno uveća se i nevoljko stanje. Peti dan već žudiš s ostalim putnicima za kopnom. Iščekivanje se pojačava nervozom pred dolaskom nečega novog i nepredočivog. Napokon se žurba opaža i na mornarima, pa se u gradiću uskomeša kao u roju. More je postalo mirnije, valovi su jenjavali, nastaje pomalo i modrilo, a sva morska voda postaje mutna i žutkasta, javljajući blizinu ušća rijeke. Obzorje je mutno i sivo, a kopnu još ni traga, tek češće susrećemo velike transoceanske drugove, što nam dolaze u susret, a pomalo se javljaju i manji stražarski brodovi, pa s njima i galebovi. Nismo prema tome daleko. Još koji sat, i mi ćemo zaći u ušće velike rijeke Hudson. Eto već i s obje strane putovi su označeni plutačama. Broj se brodova i brodica hitno umnožava. Niču na sve strane, pa i naš kolos mora da hitno uspori svoju brzinu. Još se ne zapaža kopno, jer je magla na obzorju gušća, ali se zato sve više osjeća njegova blizina. Neizvjesnost boravka na oceanu postaje sve manja, pa se čini, kao da ćutiš pod sobom kopno.

Eto već i carinskog brodića. Ustavljamo se i primamo carinsku i iseljeničku kontrolu. Dolaze odredbe putnicima, stavljanje u redove za reviziju, pa nema ni vremena da motriš ulaz u »novi svijet«. Šteta! Najljepše si izgubio — prvi vidik kopna. Pogled na konture zelene obale u daljini s nekakvim konturama golemih zgrada doima se, kao da si iz zatvora izašao na slobodu. I srce jače kuca. osjećaš nesamo na sebi, već i na svakom susjedu. Jedan se vraća u svoj dom, gdje ga očekuju lju-

KIP SLOBODE (STATUE OF LIBERTHY).

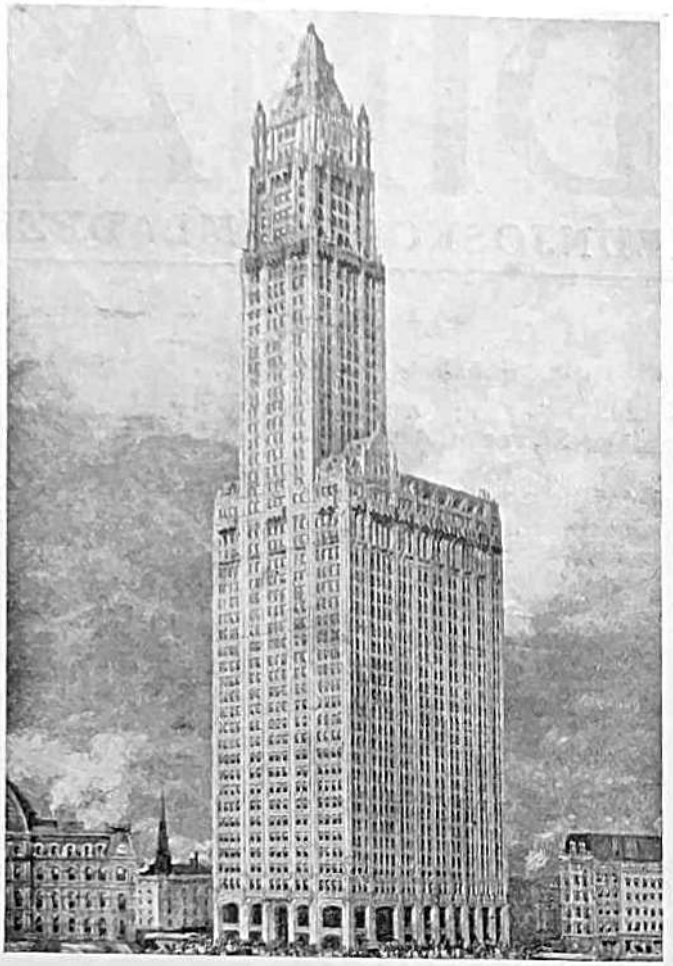

KATEDRALA TRGOVINE WOOLWORTHOV NEBODER.

bljeni, drugi očekuje nov život ulazeći u novu domovinu i žudeći za novom srećom, treći pak želi samo da pogleda u tu zemlju dolara, gdje teče med i mlijeko, a četvrti pak puši svoju lulicu i šuteći bezbrižno sjedi, kao da ga se sve to ništa ne tiče i kao da seli iz jednog hotela u drugi. Ovaj posljednji zacijelo je pravi i rođeni Amerikanac.

Već se na obzoru razabiraju arhitektonske konture nečega velikog, kad me susjed upozori: »Gledaj kip slobode!« Za koji čas prolazimo u nekoj udaljenosti pokraj golemog kipa Slobode, koji su Francuzi darovali Amerikancima u znak poštovanja, kao borcima za slobodu i nezavisnost. Okrunjena boginja Slobode drži visoko u vis luč, koja svijetlom slobode ima da obasja narode čitava svijeta. Sam je kip visok 46 metara, a podnožje mu je izgrađeno u visini od 47 metara. Kip je postavljen na jednom otočiću u udaljenosti od 2 km od krajnje točke našeg cilja — najvećeg grada svijeta New-Yorka.

Naš kolos puže sve polaganije i polaganije i čini se, kao da se i ne miče. Već se vidi i znameniti Ellis-Island (izg. Elis-ailend) s gorostasnim iseljeničkim hotelima i uredima, kamo će biti otpremljeni i svi naši putnici trećega razreda, da prođu sav potrebni ,ali nesnosni postupak kontrole iseljeničkih vlasti, prije dolaska na kopno. Koliko i koliko siromaha, koji su toliko žudili za novim svijetom, bude odavde bilo s koga razloga po strogim američkim iseljeničkim zakonima vraćeno u domovinu. I nas nije mimoišla gorka čaša ispitivanja i kontrole useljeničkih činovnika. Pa najljepši užitak — ulaz u samu rijeku Hudson i pristajanje uz golema pristaništa i prvi pogled na nebodere, bi nam tako uskraćen. Dok se svršila kontrola putnica, koja je inače upravo uzorno i savršeno izvršivala svoj posao, brod je već mirovao i mnoštvo se naše izlijevalo na obalu pod golemo krovište pristaništa.

Još čas, dva, pa stupivši na kopno, čini ti se, kao da si sa sebe skinuo nekakove verige, koje ipak nisu bile na tebi. Već si u vrevi i buci, jurnjavi i vici. Veliko mnoštvo i onih, koji su došli, i onih, koji su čekali, izmiješalo se sa nosačima i carinicima. Još prolaziš kontrolu kovčega; sve se prevraća, da li možda ne nosiš koji gram alkohola, pa već tako odmah i saznaš, da si u zemlji, koja je prognala taj ljudski otrov, u zemlji t. zv. prohibicije. Riješivši se najzad i te posljednje nevolje, izašao si na ulicu, gdje čeka stotinu automobila. Sjedaš i voziš se ulicama, a da upravo i ne vidiš ulice, već samo opet i opet s lijeva i desna same automobile. Nikad ih toliko u životu nisam vidio. Jurimo i jurimo sad desno, sad ravno, i misliš: nikad kraja toj bijesnoj jurnjavi. Kad zađeš u malo širu ulicu u t. zv. aveniju (Avenue t. j. evenju), tu je tek malo slobodnije. Ukradeš pogled na lijevo i desno prema gore, svuda golemi, monotoni mrki zidovi sa prozorima, jer pojedine kuće jedva raspoznaješ. U kola ti prodire nekakav zadušljiv vonj, koji te nakon oceanskog svježeg zraka duši i sjeda ti na prsa. Tek smo stali, već me hotelski crnac, s bijelim zubima i blistavim očima, ali nasmješljivim pozdravom izvede do lifta, a da nisam upravo ni zagledao, gdje sam. Vozi me ništa manje

CRKVA SV. TROJSTVA MEĐU NEBODERIMA.

NA RTU DONJEGA GRADA, POGLED NA NEBODER-SREDIŠTE

nego ravno u osamnaesti kat, gdje me smjesti u malenu sobicu, jednostavno hotelski uređenu, naoko bez ormara, jer je u zidu, i bez umivaonika, jer pokraj sobe ima i malena kupaonica. Prozor gleda u dvorište, no pogled moj prema gore ne može da segne do obzorja, pa mora da je nada mnom još kojih osamnaest kati. Da se smiriš u tim dimenzijama, stavili su na noćni ormarić bibliju, da potražiš u njoj utjehe.

Eto tako dođoh sretno u novi svijet, a u milijunski grad — New York. New-York je danas najveći grad na svijetu. Broji oko 7,000.000 stanovnika, dakle više nego polovica naše države. Uži grad predstavlja upravo samo dugi jezičac tla, koji se zove Manhattan, a leži između velike rijeke Hudsona, zaljeva iste rijeke i kanala East-River (Ist-river), koji veže zaljev Hudsona sa zaljevom Long-Island. Manhattan je srce New-Yorka, oko kojega su se okupili u jednu cjelinu Bronx, Brooklyn (Bruklin), Queens (Kvins), i Richmond (Ričmond). Ima tome već trista godina, što je cijeli Manhattan kupio Petar Minuit u ime Nizozemske Zapadno-Indijske kompanije od Indijaca za ciglih 60 nizozemskih forinti, pa je osnovao ovdje gradić, koji se isprva zvao New-Amsterdam, t. j. Novi Amsterdam. No već godine 1675. došao je taj gradić pod englesko gospodstvo, te je dobio ime po vojvodi od Yorka »New-York«. Još početkom devetnaestoga vijeka imao je New-York tek kojih 60.000 stanovnika. Po svom položaju na ušću tako velike rijeke bio je osobito podesan za trgovinu, pa se i za ovaj grad ispunila riječ »bene urbis auspicietur flumen«.

Tko nije bio u tako velikom i golemom gradu, doista si ne može predstaviti veličinu. Eto, pomislite grad u dužinu kojih 50 kilometara, a u širinu kojih 30 kilometara. Tako od prilike kao od Zagreba do Karlovca. No nije dosta ni dužine ni širine. U srcu trgovačkog dijela, u južnom dijelu Manhattana uzdigao se ovaj grad i u visinu. Tu su gradnje »nebodera« (sky-scrapers, izg. skai skrepers), koji se uzdižu i preko dvije stotine metara visoko. Čini nam se upravo nevjerojatnim, jer takvo što nijesmo vični gledati u Evropi. A ovdje na tom uskom komadiću tla, gdje se sakupila čitava trgovina i čitavo bogatstvo Američke Unije, tu, gdje kraljuje dolar, nikli su neboderi kao gljive iza kiše. Jedan drugoga nadmašuje, a sve njih znamenita »katedrala trgovine«, Woolworthova palača (Woolworth = Vulvort).

Tako se i ja jednog dana nađoh posred glavne »široke ulice« (Broad-way), koja uzdušno presijeca cijeli Manhattan u istočnu i zapadnu polovicu. Po trotoarima silna vreva općinstva, da jedva odmičeš naprijed, Na cesti automobili u neprekidnom nizu pužu polagano u pravcima prema gore i dolje, da nakon svake tri minute stanu, pa tako omoguće prijelaz pješacima na drugu stranu. Nema tu već prometnih stražara, već mehanički znakovi svijetla u bojama daju upute vozačima, kako da voze. Automatski i mirno odvija se promet. Pod tobom ispod ceste jure električne podzemne željeznice, t. zv. subway (sabvei), a nad tobom preko cesta i između nebodera na umjetno načinjenim mostovima i vijaduktima jure opet električne željeznice, t. zv. elevated (eleveted t. j. uzdignuta), dok po cestama hite tramvaji. Sva moguća sredstva izrabljena su, da omoguće promet, koji se kreće u longitudinalnom pravcu gore i dolje ili kako tamo kažu »up-town« i »down-town«. Za dva dana naučiš

GRADSKA VIJEĆNICA (MUNICIPAL-BUILDING).

sve pruge i bez pogibelji zabune možeš da se služiš njima. Ne treba ni da kupuješ kartu. Baciš samo kovani novac od 5 centa u automat, pa slobodno prođeš kroz brojilo (tourniquet) i ulaziš na peron, gdje vlak stoji u jednom pravcu. Za par sekunda sjedaš u vagon i voziš se u željenom pravcu, dokle hoćeš, uz istu cijenu. Ne treba nikoga da pitaš, gdje ćeš da izađeš, jer na postajama čitaš brojeve ulica. Tek u najstarijem dijelu grada ima nekoliko ulica sa imenima. Svuda su inače brojevi: prva, druga, treća — — — — — sto osamdeset i šesta itd. ulica. Sve su ulice (street) u smjeru poprijeko, t. j. od istoka prema zapadu, dok su uzdužno t. zv. avenije (avenue = evenju) i to opet najviše prva, druga, treća i t. d. Dok si na ulici, nema čekanja i gledanja. Mora da ideš, da se žuriš, kao i svi drugi oko tebe. Neprestana žurba, buka željeznica, trube automobila, zvona tramvaja čine čovjeka neosjetnim za sve, što se okolo njega zbiva, pa nema vremena ni da se ogledaš. No čovjek se brzo priuči na sve to, pa i pogled u visinu prema vrhovima nebodera čini ti se kao da nije ništa novo i neobično, kao da si se među njima rodio. Jeste, tako je to, bar meni se tako činilo, kada sam se jednog dana našao pred »katedralom trgovine«.

Woolworth-Building (Vulvort-büilding) je neboder izgrađen poput katedrale s divnim gotskim tornjem, koji se uzdiže ništa manje nego 241 metar u visinu. Svaki dan idu ljudi u procesijama na vrh ovoga tornja, da se naužiju divnoga pogleda. Pa i sâm sam već prvoga dana zašao u lift, koji me je uznesao 58 katova visoko do galerije, s koje se pruža nezaboravni pogled na sve strane dolarskoga grada. Imao sam i sreću, što bijaše lijep i sunčan dan. No uza sve to magla dima i uzbibanost zraka nije dopuštala dalekog vidika. Tek prema oceanu vidjelo se nešto dalje od kipa Slobode. Ostali neboderi bijahu pod nama kao igračke, a tek neki su nam dosezali tako rekav do koljena. Pod nama je kao kakva malena kapelica stara crkva Sv. Trojstva (Trinity-Church), izgrađena u čistoj gotici još god. 1846., s tornjem visokim 86 metara, od prilike kao zagrebačka katedrala. Okružili su je i nadvisili moćni neboderi bankarskih palača. Božanstvo »dolara« nadvisilo je božanstvo vjerovanja u duhovno, najmoćnije i najsavršenije. Pričao mi je jedan bankar, da bajoslovne sume nude za otkup mjesta, gdje je sada ta crkva, da bi mogli podignuti nove nebodere. Od znatnijih nebodera vrijedno je još spomenuti:

Equitable-Building (Ekvitebl-büilding), zgradu osiguravajućeg društva istoga imena, sa 38 katova, u kojima ima mjesta za 15 činovnika; Municipal-Building t. j. Gradska vijećnica, ima tek 34 kata, a zaposleno je u njoj 6000 činovnika;

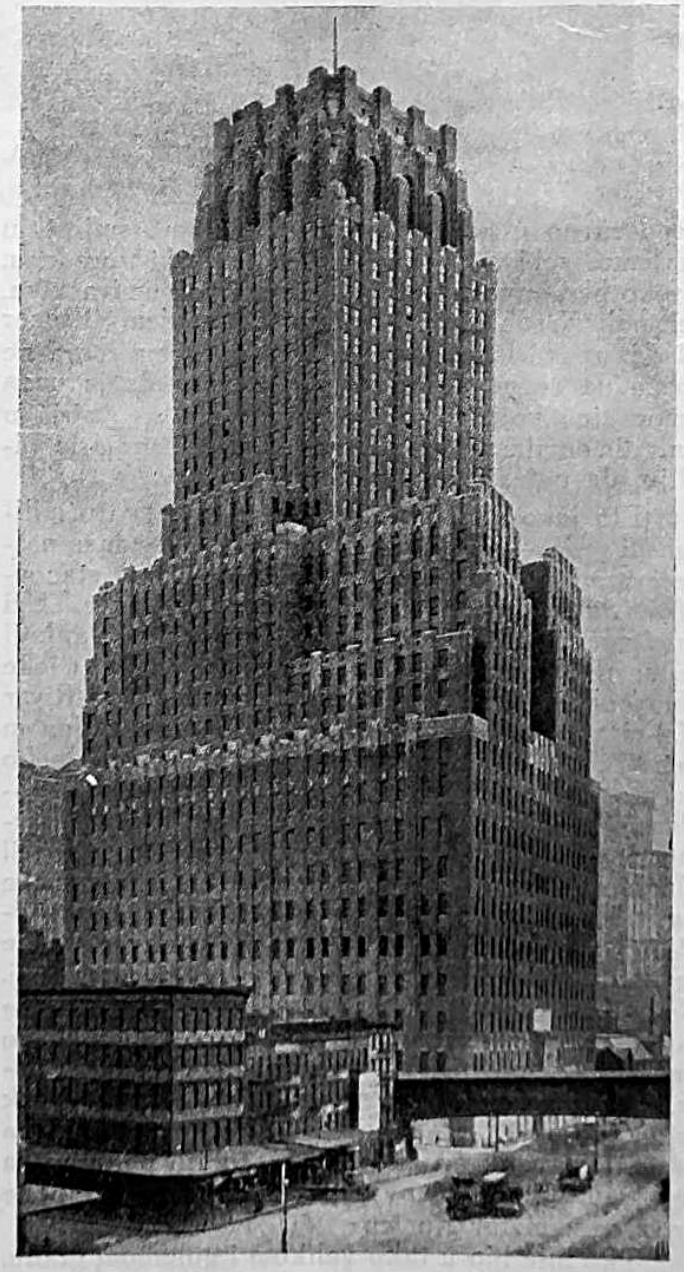

TELEFONSKA CENTRALA.

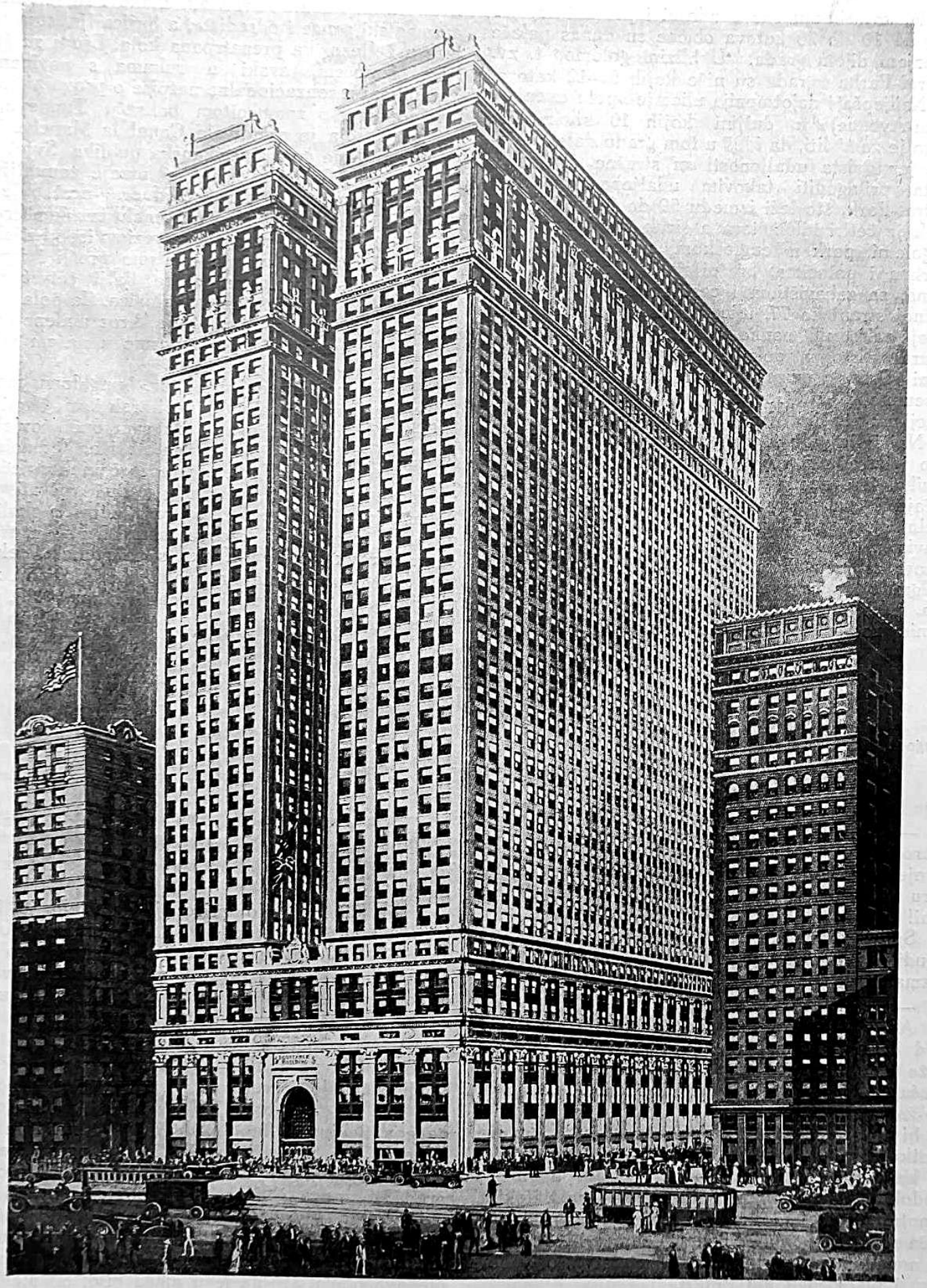

PALAČA OSIGURAVAJUĆEG DRUŠTVA »EQUITABLE«.

West-Street-Building s najvećom svjetskom telefonskom centralom. Veli se, da u njoj vodi toliko žice, da bi, napeta u jednom smjeru, osam puta okružila čitavu zemlju. Zgrada poput kakove tvrđave ide pet katova duboko u zemlju, a 31 metar nad zemljom. Među ostalim monotonim neboderima ističe se osobitošću stila.

Neboderom možemo u New-Yorku zvati

zgrade, koje imaju bar dvadeset i pet katova, jer kuće od 10 do 20 katova obične su danas palače u donjem dijelu grada. U blizini golemog t. zv. Central-Parka zgrade su niže kojih 5—12 katova.

Najljepša i najotmenija ulica je »peta avenija« (Fifth-Avenue) u duljini kojih 10 kilometara. Teško je zamisliti, da ideš u tom gradu daleko pješice, jer doista udaljenosti su strašne. Treba se doista prilagoditi takovim udaljenostima. Sam Central-Park, što leži između 59 do 110 ulice, dugačak je četiri kilometara a širok 800 metara. To je golemi park u engleskom prirodnom stilu s jezerima i potocima, brežuljcima ,livadama i gajevima, sa zabavištima i cestama za jahanje. Na istočnoj strani ko 77. ulice smješten je »Američki muzej prirodnih nauka« (American Museum of Natural History), dok je na suprotnoj zapadnoj strani »Gradski muzej za umjetnost« (Metropolitan Museum oof Art). Govoriti napose o ovim golemim muzejima, značilo bi pisati poseban članak.

Najživlje je u tom gradu između 8 i 9 sati u jutro i između 5 i 6 sati poslije podne. Milijuni radnika, trgovaca i činovnika idu na posao ili se vraćaju iz posla. Bujica se mnoštva valja prema lokalnim željeznicama. Tko je oko 5 sati popodne boravio na Pensilvanija-kolodvoru, s kojega polaze vlakovi na Long-Island, gdje su gradići, zaselci, predgrađa, on će znati, što znači neboderski grad. Vika, buka, trka ljudstva, koje se razliježe po podzemnim hodnicima i nestaje u pristaništa vlakova. Svake treće minute novi vlak, znakovi signaliziraju automatski pruge i odredišta, a bujica ljudstva uliježe u željeznička prenatrpana kola. Ljudi su šutljivi, izmučeni, svaki u rukama s novinama. Zadubljeni u senzacionalne natpise o provalnicima, kriomčarima, o znamenitom boksaču Tunneyu, o plivačici, koja je preplivala Canal la Manche. To su vijesti, koje guta amerikanska publika. Svjetska i kulturna politika za njih je manje zanimljiva. Netom je izašao vlak iz kolodvora, nestao je u podzemlju, dugo i dugo juri u tunelu brzinom brzovlaka, i prijatelj mi reče, da se vozimo ispod rijeke. Nakon četvrt sata vožnje već smo prošli i ispod čitavog grada Brooklyna, a za dalji četvrt nađosmo se na križištu stanica Jamaica. Za pola sata prolazimo i kroz naselja i polja, kroz malene gradiće među šumama, gdje izidosmo u našem mjestancu Cold-Spring-Harbor.

U malenoj drvenoj vili t. zv. bungalowu moga prijatelja odahnuo sam. I svježi zrak i mir okoline, zelenilo prirode sjetilo me, da sam opet čovjek i da sam prestao biti tek životna mašina. Jer doista, čini mi se, u New-Yorku ne može čovjek osjećati, ne može razmišljati, ne može u duši uživati, jer dolar je preobrazio čovjeka u radni stroj, a okolinu u veliku fabriku. Pa kad se rastadoh nakon osam dana boravka u New-Yorku s prijateljem, rekoh mu: Zbogom, i hvala na svemu, bilo je vrlo zanimljivo ,ali ovdje ne bih mogao stalno živjeti, jer to je »grad bez duše«.

LIJEPA KNJIŽEVNOST

Jagoda Truhelka:

ĐORĐO DRVOSJEČA.

— Jesam li vidio more? Jadan ti sam! Oj! Ta rodio se na njemu, odrastao, živio i stradao na njemu. Samo umrijeti ne ću na moru, ni na moru ni pri moru, niti ću ga ikada vidjeti. Teško meni!

Spusti glavu duboko na prsa. Pila nanovo zagudi, i izvire iz nje kao jecaj bolna, otegnuta pjesma:

— Trajna nina ni nena...

A gvožđe zvoni, drvo ječi. Zašutjelo dijete pred nerazumljivim znacima života, kojih još ne može da dokući njegova mlada duša, ali ih već osjeća tamno i nerazgovijetno. Zna Ćiro, kad je tko žalostan, treba da mu govoriš krotko i nježno, ne bi li se malo utješio. I Ćiro će da govori. Krotko i oprezno. Ima u njega jedna knjiga, i u toj knjizi puno se priča o moru, o brodovima i brodolomima, o divljim ljudožderima na dalekim, samotnim otocima nasred neizmjernoga mora, priča se o tegobama i bijedama samca brodolomca i o nenadanom prijateljstvu i drugarstvu, o Robinzonu i plačidrugu mu Petku.

Sad je bio red na Đorda, da se zagleda u Ćiru. Prestane sjeći, sjedne na trupac — a to ne bi učinio ni za što usred poslovnog vremena — rukama se odupre o koljena pa sluša. Je li ikada slušao takovu priču? Ili to i nije priča nego zbilja i istina i njemu tako blizu kao rođena?

Kad je Ćiro prestao, Đorđo duboko uzdahne i rekne drščućim glasom:

Ja sam se vozio morem po dalekim zemljama i...

No, šta je bilo prirodnije? Vrelo je bilo očepljeno i struja se nije više dala ustaviti. Upoznala je ovdje dvije srodne duše, makar tako golemo bile različite i po dobi i po sadržini života, ali obadvije se našle na istoj potrebi, da se upoznaju, da daju i da primaju.

Već se počeo spuštati i prvi mračak, no niti misli Đorđo na fenjer, niti Ćiru smeta mrak: u obojice živjelo je veliko i lijepo jedno svijetlo. I ovu noć nesamo što je je jedna djetinja duša obogaćena novim živim događajima iz usta živa čeljadeta — a ne iz mrtve knjige — prerađivala i pregrađivala novo svoje blago u nove i plodne vrednote, nego i duša stara čovjeka osjetila je nakon mnogo vremena jedno veliko i neokušano još dobro, da mu se približila druga duša, dušica, mlada i prihvatna i zahvalno primala od jedinoga njegova blaga, što ga je u njega bilo, od njegovih uspomena i doživljaja, a za uzdarje mu makar samo i za čas priklonila svoju simpatiju i suosjećaj, taj najljepši plod, što ga rađa izmjena vrednota srca i što čini, da čovjek stekne utješljivo uvjerenje, da nije sasvim sam i zapušten na širokom i velikom svijetu.

V.

Kad je Dragoš sjutradan čuo, da se Ćiro tako dugo razgovarao s Đorđem — a izdala je tajnu Kristina — spopadne ga tako bijesna zavist, da je smjesta pojurio drvljaniku, pograbio Đorđa za rukav i viknuo:

— Sad meni pričajte, kako ste sinoć Ćiri!

Ali Đorđo je danas nešto neraspoložen. On je izjutra uvijek malo neraspoložen. I eto zašto. Hoće Đorđa da ima svaka kuća u gradu, jer ide zima i jer nikoji drvosječa ne radi svoj posao tako savršeno i savjesno. Tu ne ostaje nijedna kvrga neposječena, kako to rade neki drugi drvosječe, pa sve velike kvrge sakriju pod kamare i kad se onda oberu ravne cjepanice, kad one odozdola zaostale i sakrite kvrge ne mogu da stanu ni u jedno pećno zjalo. A to je za domaćice najveći jad. Zato se one toliko i otimaju za Đorđa, jer toga u njega nema, pa ga traže i mame, te on šta će, kako li će, da zadovolji tolikoj potrazi, radi u isto vrijeme i u po tri, četiri kuće, u svakoj po sat, po pola sata — leti od kuće do kuće i jedva preko dana nađe vremena, da u miru pojede svoj skromni ručak. Naprosto trebao bi da se raskomada na četiri polovice. Tako se eto našao ljut — ali ne baš na Dragoša, jer on njemu nije ništa kriv, nego na sebe, što ne može brže da svrši poslove, makar počeo u zoru i prestao u mraku.

I pod sjekirom samo tako vrcaju kladice i iverje kao tuča na sve strane.

— Pusti, bolan, zar ne vidiš, da lete cjepke. Da te koja ne bi pogodila!

Dakle tako to ne ide. Treba sačekati, dok posao ne poteče malo mirnije. Dragoš se namjesti sa svojom vojskom — olovnom i drvenom — na sigurnijem mjestu, ali tako, da je Đorđa mogao imati na oku. Sam se nakitio kalpakom i perjanicom, onda postavio vojske u bojne redove — na jednoj strani Hrvate, na drugoj Talijane i počne da komandira po svim pravilima bojnog reda. Prašte puške, topovi gruvaju, junaci se biju, a đeneral viče »ura!« Hrvati su pobijedili!

Mali se đeneral tako zanio junačkom igrom, da je čak za čas i zaboravio, zašto se namjestio tu tako blizu drvljanika. Tako on i ne vidi Đorđa, kako čas po prestaje da cijepa, i gleda i sluša i opet se na njegovu licu događale čudne promjene. I kad je Dragoš u svojoj bojnoj revnosti dojezdio na svom imaginarnom konju, koji je bijesno rzao, sve do blizu Đorđa, pa opojen pobjedom vikao:

— Vidite, li, Đorđo, ja sam sada đeneral i potukao sam Talijane. I kad budem velik, bit ću oficir i ići ću u pravi rat —

Onda i Đorđo zabaci glavu, grivasta mu kosa zavijorila kao prašuma na vjetru, i on rekne promuklo ama ponosito i tvrdo:

— I ja sam tukao Talijane!

— Vi, vi ste tukli Talijane? Bili ste u ratu? — zavrišti Dragoš i kao pijan od zanosa navali na Đorđa, povali ga na panj, i čovjek, hoćeš ne ćeš, sio (ne bi vjerovao, kolika je sila u dvije male dječje ruke!), da ni sam nije znao, kako.

— A sada pričajte, kako je bilo u ratu. Odmah pričajte.

Ali — Đorđo ne može da priča. Đorđo mora raditi brzo i ne smije dangubiti. Treba ove cjepke iscijepati i poslagati još do večeras u drvarnici.

— Dobro, i ja ću vam pomagati da poslažemo drva u kamare. Ali kad svršite, onda ćete pričati, zar ne, dragi g o s p o d i n Đorđo, laskao je Dragoš slatko, nestrpljivo.

Tko je ikada još odolio Dragošu, kad je štogod iskao, tražio i čak još i molio i mitio? I Đorđo podlegne i obeća.

I Dragoš sada nosi naramak po naramak u drvarnicu, lijepo ih poslaže, a u to došlo i podne. Kako da onda ne okrilate ruke i posao? I tu je sada za ručkom bilo zgode, da se i pohvališ.

— Tata, Đorđo je bio u ratu na Talijane! M e n i je kazao.

— Baš mi je to i štogod! na to će Ćiro prezirno. Zar ih ima malo u gradu, koji su bili po ratovima? Bio je Đorđo još i mnogo dalje — čak preko mora u Americi i Indiji i...

— U Americi? Preko mora? To ne može biti! Dragoš zine i s neizrecivim razočaranjem pogleda u bracu. Pa to on meni nije kazao!

— A zar on baš tebi treba sve da kaže?

— A zar Đorđo uopće i može da govori više nego »dobar dan« i »Bog plati«? smije se tata.

— O i kako zna! odgovori Ćiro, samo da ga čuješ. Malo govori neobično hrvatski, ali se sve može dobro razumjeti. Na priliku, on ne pita »šta?« nego »ča?« i još nekake čudne riječi ima.

— To je on čakavac, rekne tata. Pozovite ga jednom, da i nama priča.

To je Dragoš jedva dočekao. Jedva, što se odručalo, izleti napolje, za njim Ćiro i na posljetku i Anica, da ga svečano pozovu na večeru. I pošto je Đorđo vrlo začuđen i počašćen zahvalio i primio, Dragoš će odmah kao iz puške:

— Dragi Đorđo, jeste li vi čakavac?

— Ja? Ja sam Primorac, kao malo uvrijeđeno odvrati Đorđo.

— Znate, tata je rekao. Ali to ništa ne čini, samo vi dođite na večeru.

VI.

Još nije bilo ni četiri sata, kad je Đorđo dovršio svoje djelo u školskom dvorištu, na kojemu je radio punih četrnaest dana. Drva, divno poslagana u ravne komare, upravo su krasila staru drvarnicu. U jednom kutu razveselila Kristinine oči isto tako lijepo udešena velika lomača sitno iscijepanih trijesaka i čitava drvarnica čisto pometena i pospremljena. I veliko dvorište začas osvane lijepo i uredno pod Đorđinom metlom. Osim toga, baš kao svaki dan u zadnje vrijeme, bez pogodbe i riječi našao se stari napo truli, zelenom mahovinom obrasli kabao pun vode na rubu bunara, štaviše i u kuhinji kao čarolijom napunili se svi kotlovi, škafovi i korita vodom za subotnje kupanje. Najposlije Đorđo na bunaru umije pomno lice, vrat i ruke, ugladi kosu, otepe prašinu s odijela i zamijeni svoj radni podrezani kaput s boljim pa odštapuca polako u kuhinju.

Na pragu se čedno ustavi i rekne:

— Dobro vam večer. Gotov sam, Bogu hvala!

Izađe mama i rekne mu, neka sjedne i čeka, dok se večera svari, dotle će i gospodin doći pa će ga isplatiti.

Đorđe se okrene, da čeka na trijemu. Ta zar da on sjedi, gdje mu nije mjesto?

— Mogu da čekam i napolju.

Da, ali eto ti djeca. Dragoš pograbi drvosječu snažnom rukom pa ga stane vući u kuću govoreći:

— A šta ste vi meni obećali, da ćete mi pričati, kako ste bili u ratu?

— Ne o ratu, nego nam pričajte, kako ste bili u Amerci i po drugim zemljama tamo preko mora, protivi se Ćiro.

Ne zna se, kako dugo bi se braća natezala oko Đorđa, da srećom nije došao tata i prepirci učinio kraj. Sjedoše za večeru — mnogo ranije nego u obične dane, kako je bivalo subotom, kad je trebalo okupati djecu. Kristina iznijela divno jelo: na golemoj zdjeli čitavu planinu žutih rezanaca, polivenh kajmakom i posutih sirom i pečenom slaninom. I Đorđi se prostrlo u kuhinji, a djeca izviruju kroza staklena vrata i vide, kako Đorđo krsti svaki zalogaj kruha i sebe, prije nego što će zagristi, i kako lijepo kruhom čisti tanjur pa usta i brkove dlanom i onda sklopi ruke pa se pomoli Bogu. Djeca se čisto davila žureći se i jedva dočekala, da se mama prekrstila i rekla »Na zdravlje večera«, pa onda kao pomamni u kuhinju. Anica iznese čašu vina, da ponudi Đorđi. Ali Đorđo zahvali, on ne pije vina, ni vina ni rakije...

— Kako, vi ne pijete vina?

— Kamo sreće, da ga nijesam nikada ni okusio, tužno reče drvosječa, ne bih danas bio ni sakat ni ćorav.

To je bila nova senzacija za djecu. Namjeste se oko njega, Anica na kuhinjskom stolu, Ćiro na maloj klupčici, a Dragoš bez straha i zazora jednostavno se prisloni Đorđi uz desno koljeno, ne bi li bio što bliži i čuo pričanje iz prve ruke. I ostali se skućili, kako su znali i kako se pristojalo. Mama se vidi kroz otvorena vrata, kako sjedi za stolom i nešto šije, tata puši cigar i šeta amo tamo, iz sobe u kuhinju pa natrag, a Kristina u jednom kutu kuhinje mije suđe, nastojeći, da što manje zvecka suđem, kao što je zaustavljala čak i svoj dah, da bi i ona čula, što će to sada biti.

Ali — najprije — ništa. Đorđo šuti. Vrpolji se na stolcu, glavu uvlači i izvlači, glavurda, trepti okom, rukama igra po koljenima, i pošto ga je Dragoš dvaputa sjetio, da već jednom počne, Đorđo samo zagrgolji kao od muke, hropće i uzdiše. Vidi mu se, nezgodno mu je, ne zna da počne. Dragoš pomaže:

— Sada pričajte, kako ste bili, u ratu, i u Americi, rekne i pipne drvosječů po koljenu. Htio je da pretekne Ćiru, pa je na dušak izrekao oba glavna pitanja.

Stvar se otegla, vrijeme leti, mama namiguje tati; neka se već počne. Treba još djecu kupati.

To je napokon potaklo tatu, pa zapita Đorđa:

— Vi ste Primorac?

— Na službu, gospodine. Hrvat iz Istre, odgovori Đorđo dižući se sa stolice i stavši pred tatom u vojničku poziturn.

— Pa kako ste stigli ovamo čak u našu ravnu Slavoniju?

Đorđe se zagrca i počne da muca. Vidi mu se, ne zna, šta će, kako li će. Najposlije se trgne, pristupi za korak bliže tati i rekne moleći potiše, duboko i uzbuđeno odahnuvši:

— Ako biste htjeli, gospodine, pa da me saslušate nekoliko riječi u četiri oka, prije nego što ću im odgovoriti na pitanje.

— Hoću, zašto ne? odgovori tata malo začuđen. Podimo u školu, tamo nas ne će nitko smetati.

Upute se k vratima, a na veliko čudo djece, koja nijesu znala, što to ima da znači.

U školi počne Đorđo ovako da govori:

— Meni su u ovoj poštovanoj kući učinili toliko dobra, kako ga još nigdje i ni od koga na svijetu nijesam dočekao. Zato sam ja za tu ljubav njihovu i dužan, da im se iskreno i otvoreno povjerim, kao da bi i samome gospodinu Bogu. I još molim, da se ne biste jako uplašili i mene zabacili. gospodine, ali ja sam siromah nevoljnik, veliki grešnik, jer ja ja ja sam — ubio čovjeka!

Tata, naravski, nije bio spreman na takovu izjavu, pa je zato nehotice za koračaj uzmaknuo, ali odmah i prihvatio:

— No, bit će bilo u ratu ili poradi samoobrane...

— Ne, gospodine, provali žestoko iz Đorđa čuvstvo, to nije bilo ni u ratu ni u obrani: Bilo je u piću — prokleto bilo! — jer da sam bio trijezan, bio bi ih golim šakama ispremlatio a ne bih trgao nož na one, — da prosti vaš čestiti obraz! — na one talijanske hunCute, što su mi pogrdili hrvatsku majku i nas Hrvate vrijeđali, ne smijem pred vama ni da ponovim. I u toj tučnjavi i ja malone platio glavom, svakako izgubio jedno oko i nogu, da bi se za života spominjao svoga grijeha i sramote. Pravo mi je govorio duhovnik, da je bolje nepravdu trpjeti, nego nepravo činiti, i brza osveta gotova šteta.

— No to vam je tako — kako kad, rekne učitelj: Jeste li bili suđeni?

— Sudili mi naravski, ali su me i riješili. Šta su i imali da osude na jadnome bogalju? I sad ja prosim, gospodine, smijem li ja — ovako grešan — razgovarati s njihovom djecom — živa bila! — i učiniti im po volji, da im pričam o svome životu?

— Zašto ne? Vi ste mi poklonili svoje povjerenje i hvala vam na tom, okajali ste grijeh i zdravljem, vidim, valjan ste inače čovjek, nemam razloga, da ne učinite djeci veselje. Samo ću vas jedno moliti, ne spominjite ubistvo i što nije za djecu. Bit će valjada, da nema ništa sramotno u vašem pričanju. Inače zgode živa čovjeka, koji se pošteno borio sa životom, stradao, padao i opet se digao, mogu i mladež naučiti štočemu dobrome.

Dok je tata govorio, Đorđo se neprestano zagrcavao, kao da guta suze. To priznanje i dobro mišljenje učiteljevo potreslo ga je do u dno duše i ožarilo je dubokom zahvalnošću. I kad mu je tata pružio ruku, Đorđo htio da je poljubi. Ali tata nije dao.

— Gospodine, neka vam Bog plati za sve, što ste mi danas učinili. Ni kad me je duhovnik na ispovijesti odriješio grijeha, nije mi u duši bilo tako vedro, lako i čisto. Da Bog plati i na vašoj dječici i gospoji ...

Vrate se u kuhinju i Đorđo počne smiren i sabran priču. (Nastavit će se.)

D. S. Mereškovski:

SMRT.

Prigodom njegova boravka u Zagrebu sredinom listopada 1928.

Latice s cvijeća ako otpadaju,
Ako li zvijezde tonu u mrak,
Vali na žalu ak' se raspadaju,
Zorin gasne u oblaku trak, —
Smrt je, što prekida borbu životnu,
Smrt je, koja rasplamćuje žar,
Koja nam nosi smirenost divotnu,
Prirode blage najljepši dar.
Kod nje, kod učiteljice blagosti,
Učite, kako vam treba mrijet:
S posmijehom krotkim, svečano blagosnim
Tiho i mirno ostavit svijet. —

Preveo: M. P.

Stjepan Wiesner:

POKOP DJETETA.

Kô vosak žute pognute glave
Prateći čedo na vječni sanak
Za bijelim lijesom majka korača
Vjerujuć u Uskrsni danak.

A sa križem raspetog Krista
Namjesnik Božji pred lijesom pođe
Moleći nebo molitvom grobnom,
Da anđelak zemni u nebo dođe.

Sa grudom zemlje prašta se majka
Od svoga čeda — od rake žaobne
Ispijenih očiju pognute glave
Uz jecanje zvona crkvice grobne...

A na groblju ostade: grobni humak
Suze majke — krst i vijenac cvijeća
Mrtvo tijelo majčina čeda
I jedna nedogorjela svijeća...

Ivo Porić:

S KRANJČEVIĆEVE LIRE.

Gine ljubav, gine vjera,
Ginu mnogi ideali,
Samo nada, pusta nada
Uvijek jošte srca gali.

Gine ljubav, gine vjera
Na tom svijetu punom kala,
Gdje brat brata u zlo tjera,
Gdje caruje carstvo zala.

Ginu mnogi ideali,
Poleti u mladoj duši,
Što bi sunca sjajem sjali,
Da ih sudba zla ne sruši!

Samo nada — pusta nada
Liječi naše snage bône,
Ne da, da nam duša strada,
Ne da, da nam tijelo klone.

Uvijek jošte srca gali
Novih želja vijenac bijeli,
Ah — al' mi smo tako mali,
Da nemamo, što bi htjeli!

Radivoj Jovetić:

KRALJICA PRICA.

Umrla je tamo, gdje visoke hridine strše daleko u svemir. Tisuće sjajnih zvijezda drhtalo je plavim nebom, kada je posljednji put gledala prostrano svoje kraljevstvo.

Kao biser čista rosa zadrhtala joj je na plavoj kosi, a lahor ju je obasuo mirisom dalekih cvjetnih poljana.

Ležala je nijema na grudima hladne stijene i gledala tužno — sanjarski, krupnim, kao rubin crnim očima, u daleku pučinu.

Svud vladaše grobni muk, samo je negdje bigljisao slavuj, tužeći za poginulom dragom. Iza dalekih gora virnuo je bojažljiv mjesec, poslavši prvu blijedu zraku, da joj šane: zbogom. — Drveće je sipalo lišće, a lahor ga nošaše daleko gore na crnu hrid, da joj spremi posteljicu.

Na visokom hrastu drijemao je orao čuvajući stražu nad zelenim odrom.

Zaklopila je zauvijek tamne vjeđe. — — —

Lahor je tužno procvilio u granju jureći daleko u nepoznate krajeve, da odnese tužnu vijest o smrti »kraljice priča«.

Na nebu lagano iščezoše zvijezde, a crni veo pokri daleko lazurno modrilo.

S visina padoše prve suze na maleni odar. —

Lahor je ućutao, iznemogao od tuge i bola, samo je mutno nebo dalje plakalo, a jecaj noći, koja je umirala, drhtao je još dugo nad mrtvom »kraljicom priča«.

Matija Mihatović-Braco:

MOJA VIOLINA.

Za večeri divne ljetne hladovine,
Kad sunašce žarko za bregove tone,
Kada zvona pozdrav Svetoj Gospi zvone,
Zadrhtaju strune moje violine.

Tad se cilik njezin mirnim zrakom ori
I kazuje svijetu, što mi je u duši:
Časkom kao da se u suzama guši
U jecaju bolnom jad i tugu zbori.

Za minulom srećom časkom suze lije,
Za trenutak mali već se kroz plač smije,
U ciliku njenom tračak nade sine;

A u slavu blage Gospe sa Visina
Pobožnom se pjesmom moja violina
U drhtaju svome i do neba vine.

Mato Rukavina:

PJESMA KRILATOM ZIVOTU.

Krilati živote!
Žudim da budem ko ptica zemaljska,
Slobodan, vječno da pjevam pjesme,
Da budem ko ptica u oblaku,
Što nosi u grlu i na kljunu
Radosnu zraku nebesku.

Zašto se čovjekom rodih?
Sladak je njegov rad i trud
Ujutro, kada jablana red
Šumi visoko,
A plug ljubi sjajnim zubom
Sočnu crnicu zemlju.

Pognut ratar
Katkad se prene, odsutan, u dalek
Zagleda obzor,
Pa dvije ruke
Digne k istoku, zori,
Ko dva nemoćna krila.

M. Ladević:

JUTRO SEOSKE NEDJELJE.

Bajno jutro. Popeo sam se na jedno obližnje brdašce. Pogled je bio veličanstven i prekrasan. Pred očima mi puknula mala udoljica, okružena manjim i većim brežuljcima. U dnu same udoljice, kao dijete u majčinu krilu, uvalilo se seoce, sa desetak čađavih kućica i jednom drvenom crkvicom. I ako je drvena, a ono je veličanstvena. Nedaleko od nje vidi se nešto bolja kuća, izvana obijeljena, a ima i dimnjak, te joj dim nije ispod crijepa gmizio, kao u ostalih.

Jutarnje sunce se javljalo, tamo daleko, daleko negdje iza horizonta, prosipljući snog svojih zlatnih zraka... Oko mi i nehotice poleti zrakom i gle, zaustavi se baš na crkvenu tornju. On je bio krasan, veličanstven! Sunčevi zraci, okupili se oko pozlaćena krstića i napravili ga sjajnim, i veličanstvenim, kao da je Višnji Otac htio da dokaže njegov sjaj i veličanstvo. Toplo sunce, milo je prodiralo, kroz tanak veo jesenje magle... Zaškripiše vrata na crkvici, kroz prozorčiće opazih svijetlo sviječe. Cin... cin... oglasi se lagano zvonce šaljući zvukove, po modrini vazduha...

M. Ladević:

SUNČANA JUTRA...

...Izlazim u sunčana jutra iz svoje male sobice, i duša mi bludi u blaženom neznanju zbilje...

...Nošen toplim snovima sunčanih jutara iščezavam i rasplinjujem se u blaženstvu maštanja, koje me odnosi od života.

I lutam dugo u beskrajnosti opojen sunčevim vinom... — nestajem...

...A onda se opet vraćam, a ona odlaze...

Ona odlaze i ostavljaju u mojem životu trag, kojim bih želio poći...

Kako su divna ta lutanja...

O, kako voli msunčana jutra.

IZ UMJETNIČKOG SVIJETA

Luka Rupčić:

RAZVITAK LIKOVNE UMJETNOSTI KOD HRVATA OD NAJSTARIJIH VREMENA DO DANAS.

SLIKARSTVO.

Prvo doba.

Utjecaj talijanske renesanse.

Poznato nam je, kako su veliki talijanski majstori, među kojima je bio najsilniji Michelangelo, djelovali na Julija Klovića. Hrvatska obala Jadrana bila je toliko u vezi sa svojim susjedom na Apeninskom polutoku, da su se veliki pokreti u znanosti i umjetnosti jednako u isti čas očitovali na obje strane Jadrana. Ako uzmemo u obzir istu vjeru i zajedničku vrhovnu upravu u osobi pape u Rimu, može se bez oklijevanja uzeti, da je rimska crkva imala jednaku snagu u Hrvatskoj i u Italiji. Umjetnost ovoga doba bila je gotovo sva i onako u službi crkve pa je hrvatski kler (u prvom redu visoko svjetovno svećenstvo i redovnici) dolazio u najbližu suradnju s talijanskim klerom. Hrvatski su đaci nastavljali svoje nauke na talijanskim sveučilištima.

Pitomci samostana i samostanskih škola slali su se na studije u talijanske samostane. S pomoću svećenstva išli su mlađi umjetnici da se usavršavaju u svojim umijećima u Italiju, gdje su dolazili u najbliže veze s velikim talijanskim majstorima. Vrativši se u domovinu radili su po uzoru svojih učitelja.

Tako je katolički hrvatski kler širio rimsku zapadnu kulturu.

Pravoslavna je crkva u Hrvatskoj međutim ostala sasvim izvan talijanskog utjecaja. Ona je brižno čuvala tekovine bizantinskog slikarstva te je tražila uvijek veze s Istokom. Tako je samostan u Gomirju poslao g. 1751. u Rusiju Jovana Gerbića, da tamo studira slikarsku umjetnost. Kad se Gerbić povratio, imao je pune ruke posla, jer ga je tražila gotovo svaka pravoslavna crkva u zapadnoj Hrvatskoj, da slika ikone (figure svetaca). Slikanje ikona potječe još iz najranijih vjekova kršćanstva i nosi značajku čistoga slikarstva, kakovo se obično nalazi kod primitivnih naroda.

Ikone vrše tako zvani neposredni učinak na gledaoca. Figure su ponajviše okrenute čitavim licem (en face) prema promatraču i tako čvrsto nacrtane i upravo izobličene ulijevaju strah u vjernike. Tu nema mjesta prostoru, plastici ni perspektivi. Teško je i smiono ustvrditi, da slikari ikona nijesu znali drugačije. Da je ovakovo slikarstvo (bizantinsko slikarstvo) djelovalo na talijanske prerafaelite, o tom nema sumnje. U tomu leži i razlog, zašto su prerafaeliti bliže slikarstvu nego kiparstvu. U to doba se i ne rađa Michelangelo, kojemu je najpodesnije vrijeme u doba renesanse i humanizma. S istoga razloga se slikarstvo današnjega vijeka obraća više prema Gioto-u i drugim prerafaelitima nego prema čistoj renesansi s Leonardom da Vinci-em i Raffaelom na čelu. Jedini veliki Tizian ostaje čisti slikar te je on s Michelangelom najjači umjetnički duh cijele renesanse, koja je dala najvišu i najveću sintezu znanosti i umjetnosti. Matematika, a pogotovu geometrija dale su sve, što je bilo moguće za izgradnju i konstrukciju arhitekture kiparstva i slikarstva. Anatomija ljudskoga tijela bila je likovnim umjetnicima poznata kao današnjim liječnicima. U to se doba čak potajno (bilo je zabranjeno seciranje lešina) bave tako zvanim seciranjem samo umjetnici. To znači, da je tadanji umjetnik, kipar ili slikar bio ujedno i učenjak, u čemu i leži tajna njihovih velikih djela. I to je razlog, da današnji umjetnik voli prerafaelite, koji nijesu bili i nijesu mogli biti tako učeni i komplicirani kao njihovi nasljednici.

Od svih talijanskih gradova, najjače je djelovala na naše strane u svakom smjeru pa i u umjetničkom grad Venecija. Ova je starodrevna bogata republika sa svojim čarobnim položajem i bajoslovnim duždevima dala velike umjetničke duhove, među kojima je najjače djelovao najveći slikarski genij renesanse Tizian. Utjecaj Tiziana i Venecije dolazi k Hrvatma preko Andrije Medulića, nazvanog »il Shiavone«. Medulić se rodio g. 1503. u Zadru. Djelovao je najviše u Mlecima, gdje je i umr'o g. 1563. Medulić je u Tiziana i Tintoretta bio uvažen kao osnivač svoje vlastite škole u Veneciji pod imenom »scuole di Shiavone«. Medulić je danas zastupan svojim slikarskim djelima po svim velikim galerijama Evrope.

U Strossmayerovoj galeriji u Zagrebu nalazi se više slika pod Medulićevim imenom, ali se po njima ne može ocijeniti ni približno veličina i snaga Medulićeva stvaranja. Medulić je bio kao i njegov učitelj Tizian čarobnjak boje. On je prvi od tadanjih slikara, koji je počeo slikati pejsaže (krajobraze). Zato ne smijemo Medulića prosuđivati po slikama u Strossmayerovoj galeriji, ali smo svakako dužni da ih pogledamo, jer se u njima ipak donekle opaža Medulićev kolorit. To se najbolje vidi na slici »Anđeoleteći« (to je ulomak veće slike, soba 4. br. 68, jer se čini, da je ova jedina, od svih Medulićevih slika, ostala netaknuta, dok su ostale, manje, više na žalost restaurirane i premazane. Kolika je nesreća i šteta uopće u restauriranju starih slika, ne da se približno odrediti. Treba samo spomenuti, da se danas u Italiji strogo kažnjava premazivanje starih vrijednih slika. Takove se slike moraju održati u onomu stanju, u kojemu se nalaze. Danas postoji u cijelom civiliziranom svijetu tako zvano konzerviranje, a ne restauriranje slika.

Anđeoleteći lebdi u nekoj toploj sferi kao u sumpornim parama. Čitav taj odlomak izrađen je u nekom ugašenom žarkom tonu, koji odmah podsjeća na Tiziana. U istoj sobi Strossmayerove galerije nalazi se pod brojem 75 Sv. Nikola. Sveti Nikola sjedi u biškupskoj odjeći s bijelom mitrom na glavi, a podnožje mu je tako zvani »sokl« kao pod spomenicima, koji se postavljaju na ulice i

trgovine, da odijele idealni svijet nad soklom s realnim svijetom na ulici oko njega. Na podnožju Sv. Nikole nalazi se mali anđeo, koji drži svečevu pastirsku palicu. Ugušeni ružičasti ton figure lijepo harmonizira s tamnozelenim zastorom u pozadini. Realistički prikaz koljena i nabora podsjeća na prerafaelite. Samo podnožje od kamena, i ako nije najsretnija slikarska zamisao, ipak daje slici neku monumentalnost, koja se očituje u vertikalnom smjeru kompozicije. Slike alegorijskog sadržaja nalaze se na hodniku drugoga kata. Jesu li to izvorne slike Medulićeve, ne zna se.

Pod brojem 312 nalazi se Istina (Dodatak starom katalogu veli bez obrazloženja (»Mudrost«). U oblacima se uspravila božica istine držeći s jedne strane u ustima mač, koji siječe poput istine, a s druge strane ljiljan, koji miriše poput istine. Osim toga se ovdje nalaze slike: Etnografija, Geografija, Aritmetika i Glazba. Svaka od ovih slika prikazana je jednom figurom i simbolima, koji su značajni za pojedina područja.

U ovim se slikama vidi vrlo slabo Medulićeva umjetnost, pa su one i stavljene pod upitnik.

U hodniku prvoga kata nalazi se pod brojem 275 kopija autoportreta Andrije Medulića. Osim Medulića bilo je i drugih slikara, koji su u Hrvatskoj slikali po uzoru venecijanskih majstora. Poznat je Juraj Čulinović (nazvan Gregorio Schiavone), koji je djelovao prije Medulića, i slikar Gladić, koji je radio mnogo kasnije iza Medulića. Tako se utjecaj renesanse izgubio konačno i kod nas, kad su nestali svi velikani velikoga doba.

Dr. Ivan Esih:

ADAM MICKIEWICZ I NJEGOVA „ODA MLADOSTI".

Godina 1798. donijela je Poljskoj dva znamenita datuma: smrt Stanislawa Augusta i život Adama Mickiewicza — smrt stare i razgrabljene Poljske i život čovjeka, koji je čitavim svojim životom i radom težio za slobodnom i sretnom Poljskom i koji je poput biblijskog Mojsija s visova svog pjesničkog zanosa pokazivao put k Zemlji obećanoj.

Adam Mickiewicz sin je one iste zemlje Litve, koja je Poljskoj dala Kościnskoga, koji je krakovskog seljaka poveo u borbu za nezavisnost naroda. U poeziji Mickiewicza ključa žarki patriotizam i junaštvo, dok iz poezije njegovih suvremnika talijanskog pjesnika Leopardija i ruskog pjesnika Puškina izvire samo — tuga i očajavanje.

Svoje rodoljublje izrazio je sam Miskiewicz ovim riječima:

»Gledam na domovinu bijednu kao sin na ispaćenog oca; osjećam patnju naroda, kao što majka osjeća u krilu bolove svog čeda«.

Prijeđemo li sadržaje glavnih njegovih djela, od kojih su najpoznatije Oda mladosti, Konrad Wallenrod, Pan Tadeusz, vidimo, da iz njih izbija čisti i iskreni glas umjetnika i junaka. U svim tim djelima potiče Mickiewicz svoju braću Poljake na junaštvo, jer Atena i Rim se podigoše zato, što su bili polje herojskih djela.

Mickiewicz nije pri tom mislio samo na herojska djela izvršena fizičkim oružjem nego i na djela izvršena snagom čiste i plemenite duše, jer je poput našeg Strossmayera znao, da je duhovno oružje jače od tvarnoga. Obraćajući se na poljske izagnanike u tuđini Mickiewicz reče: »Koliko povećate i popravite dušu svoju, toliko ćete popraviti svoja prava i povećati mu granice«.

Mickiewicz je vjerovao u snagu svog naroda. Kao što je njegova »Himna na dan Navještenja« bila izraz njegove vruće vjere u svemoć Boga, tako je »Oda mladosti« provalila iz istog vrela nadahnuća kao dokaz neslomljive vjere u stvaralačku moć ljudske ljubavi, koja će putem mladosti izvršiti čudesa: iz vječnog kaosa, iz zbrke oslobodit će čovječanstvo i dovesti ga u svijet sklada i u svijet duha.

»Himna« i »Oda« dva su karaktera istog vulkana ushićenja.

U »Odi mladosti« veliča pjesnik snagu, svijesnu i prava i moći.

U pokliču »složno« krije se nova metoda za Poljake i zadaća budućeg triumfa: valja skupiti misli i duhove u jedno ognjište, ognjište ljubavi, koja će probiti led sebičnosti; sila mladog poleta oslobodit će čovječanstvo iz zbrke zavađenih elementa, stvorit će ona svijet duha i po njem će objaviti sunce — spasa!

Zajednički cilj dade se postići samo duhom posvećenja i odreknućem od sebičnih namjera. Vlastitu sreću vidi pjesnik u sreći cjeline:

»U sreći svega su ciljevi sviju.«

Zajednički cilj pomnožit će redovi: tko ne bi htio biti učesnik i suradnik opće sreće?

Ta misao o sveljudskoj sreći može zanijeti, može razbuktjeti plamen, koji će raskinuti zapreke, koje prosti, svagdašnji razum nije mogao dosada, zato treba imati razum, ne hladan, nego pun ognja, pun oduševljenja! takom se nesebičnom razumu ne može nitko suprotstaviti.

U jedinstvu, u mladenačkom plamenu i oduševljenju počivaju uvijek neiscrpljiva bogatstva zajedničke snage.

Poljski narod crpe velike pobude iz djela velikog svog pjesnika i primjenjuje ih potrebama današnjeg dana tako, da čudesni cvijet njegove poezije postaje zlatni plod poljske budućnosti. Stoga i veli poznati životopisac A. Mickiewicza, Jozef Kallenbach:

»A kad čitav naš narod pronikne duh velikog Mickiewicza, onda će on Tvorcu zapjevati pjesmu zahvalnicu i ponoviti ove besmrtne riječi: »Ja i domovina jedno smo«.

MOLITVA POKLONIKA.

Gospodine Bože Svemogući! Djeca ratničkog naroda uznose k Tebi ruke razoružane iz različitih krajeva svijeta. Vapiju k tebi iz dubine sibirskih rovova i iz kamčatskog snijega i iz stepa Alžira i iz Francuske, tuđe zemlje. A u domovini našoj u Poljskoj, Tebi vjernoj, ne smijemo vapiti k Tebi; i starci naši, žene i djeca mole se Tebi u

potaji, mišlju i suzama. Bože Jagiellona, Bože Sobieskih, Bože Kościnszka! smiluj se domovini našoj i nama! Dopusti nam, da se ponovo molimo Tebi po običaju predaka na polju bitke s oružjem u ruci, pred oltarom napravljenom iz bubanja i topova, pod baldakinom, načinjenim od orlova i zastava naših; a obitelji našoj dopusti, da se moli u crkvama gradova naših i sela naših, a djeci na grobovima našim. I neka ne bude naša volja, nego Tvoja. Amen.

(Mickiewicz: Knjige naroda i poklonstva poljskoga.)

* Ukratko o poljskom izgovoru: cz čitaj č, sz čit. š, rz = ž, ź ś mekše od ž i š. Naglasak je u poljskom jeziku na pretposljednjem slogu. Mickiewicz se čita: Mickjévič.

IZ CARSTVA PRIRODE

A. Š.:

MANDŽURSKI TIGAR.

Istraživač dalekog Istoka i lovac N. A. Bajkov opisuje ćud i običaje mandžurskoga tigra. »Car tajge« živi u Primorskoj guberniji sve do sjevernih brežuljaka Sikota Alina u Amurskoj guberniji do Blagovješćenska i po svoj šumskoj i planinskoj oblasti sjeverne Mandžurije i sjev.-ist. Koreje i osobito često nalazi se u Girinskoj provinciji, na granici Mandžurije i Koreje. Iz južne Mandžurije, južne Koreje, Južno-Usurijskog kraja istjerala ga je kultura; ovdje ne živi stalno, nego samo dolazi ovamo; a rijetko dolazi i u Zabajkalje i u jakutsku oblast. U stepama i pustinjama Mongolije i sjevernoga Kitaja tigar ne živi i mandžurska oblast njegove rasprostranjenosti odijeljena je od ostalih njegovih područja, koja se prostiru od Zakavkazja i Turkestana do Indije, Jave i južnoga Kitaja. Mjesto življenja mandžurskoga tigra vrlo se razlikuje od južnoga, koji se zadržava samo po džunglama i deltama, dok mandžurski živi u tajgi i pravi sebi legla u pećinama. Tigar nikako ne trpi vrućine i ljeti odlazi u planinu višu od 1.000 m.; zimi silazi u dolinu i osjeća se vrlo dobro i kod najjače studeni. Voli za mjesečnih noći valjati se po snijegu, na rasvijetljenom polju. Bajkov smatra mandžurskoga tigra osobitom vrstom, koja je srodnija evropskome spiljskome tigru, koji se nalazi u iskopinama, nego južnomu tigru. U toj vrsti mogu se razaznati tri mjesne bagre: amurska, usurijska i koreiska, koje se razlikuju bojom i gustoćom krzna. Te tri rase nijesu razgraničene oštro, često se nalaze pojedinci miješana tipa, i u jednome leglu znadu biti tigrići različne boje. Odrasla zvijer važe po 8—12, a osobito veliki mužjaci po 15 pudi (pud ima do 17 kg). Od sjetila vrlo mu je razvijen sluh, ali njuh mu je slab, tako da plijen ne njuši, čak ni iz velike blizine, nego ga traži po sluhu i vidu. Tigar je veoma jak: jednim udarcem šape može iščupati konju bok s rebrima, slomiti vrat divljemu vepru ili zdrobiti glavu čovjeku. Odrastao tigar može ponijeti u zubima konja i čak preskočiti s njime ogradu do 2 m visine. Trk njegov vrlo je brz, skače po 4 m, kod napada po 5-7 m., a odozgo i po 10 m. Napada uvijek iz zasjede. Plijen, koji mu pobjegne, ne progoni. Ubivši žrtvu, odvuče je po nekoliko vrsta, na mirno mjesto blizu vode, da se može poslije obroka odmah napiti. Da se nasiti, treba po 2-3 puda mesa najedamput. Lovi ponajviše noću, jer ga danju smetaju šojke, svrake i vrane, koje ga progone i odaju svojom drekom, zato obdan izlazi na vidjelo samo kad mu vrlo odoli glad. Najvoli loviti divlje svinje. Za čoporom veprova idu obično tigrovi u dvoje ili u troje i prate ih, dok ne izjedu čitav čopor ili dok se ne raspršì na sve strane, — »pasu« veprove, po izrazu mjesnih lovaca. Ni drugi stanovnici tajge nijesu od njih sigurni, i znadu napasti često i medvjeda. Tigar zna vješto loviti i ribu u sitnim rječicama i kornjače u većima. Često lovi stoku, svinje, pse, koji pripadaju Kitajcima domorocima, napada i na ljude, pa i danju. Osobito stradaju od tigrova ljudi, koji žive kao samci u šumi, — drvari, pastiri, lovci i biljari, koji kupe žen-šenju, ljekoviti korijen, koji Kitajci vrlo cijene. Bilo je slučajeva, da su tigrovi prolamali tanke zidove fanza (kuća) i grabili ljude iz sela. Jednoć je tigrica zaklala konja na očigled čitava tabora, a drugi put napala čitav karvan valjača greda i nakazila nekoliko ljudi, koji su se udaljili samo na dogled ruskih radnika sa sjekirama. Osobito su opasni starci, kojima su se zubi oblomili, a pandže se otupile tako, da ne mogu više razuditi većega plijena. Takovi tigrovi često se razviju u ljudoždere od zanata. Češće napada ljude korejski tigar, dok njegov amurski subrat čini to vrlo rijetko. U nekim mjestima čini tigar i korist zatirući veprove, koji se preko mjere umnože i taru usjeve. Sitne životinje, pse, srne, prasad, ždere tigar čitave, od većih ostavlja kopita i rogove. U čovjeka izjeda butove, glavu, prsa i trbuh, a ostavlja ruke i noge.

Pari se siječnia mjeseca i u to vrijeme često se čuje njegova mukla rika i prekidani zvukovi, nalik na kašalj. Mužjaci biju se i zadaju jedan drugome ljute rane pandžama, ne razdirući nikada do smrti. Bređa tigrica okoti nakon 3 i po mjeseca u kakvoj pećini po dvoje ili četvero tigrića, velikih poput mačke, doji ih i hrani pola godine, i mladi ostaju oko matere godinu dana. Do treće godine ostaju mladi tigrovi blizu svoga rodnoga mjesta, a onda se raziđu. Na punu snagu staje tigar u petoj godini, krajnji mu je vijek oko pedeset godina.

Lov na tigra težak je i opasan, jer je zvijer veoma lukava, oprezna i podmukla. Zateći ga iznenada, pa i u snu, nije moguće. Love ga s psima, napose biranima, jer obično pseto, čim osjeti značajni zadah gnjiloga mesa iz njegovih ralja, u divljem strahu pobjegne. Psi su od potrebe,

jer lovac rizikuje da naiđe na zvijer u trenu, kad se najmanje nada. Tigar, neranjen, gleda umaknuti ne napadajući, ali ranjen leti uvijek na lovca. Žilavost mu je velika, i događalo se, da je prostrijeljene glave klao lovca, ili odbjegao nekoliko vrsta, ispalih crijeva, sakrio se u zasjedu i zamjenjivao glavu sam pri tome pogibajući. Ako je lovac pustio k sebi tigra na dohvat ruke, to je težina, snaga i zalet napadaja tako velika, da lovac obično plati životom, ako ga drug ne izbavi. Rane od pandža opasne su i stoga, što se često svršavaju otrovanjem, jer se pod pandžama skupljaju ostaci gnjile krvi i tome slično. Tigra svladavaju i tako, što mu zapinju na njegovoj stazi puščane cijevi koje opale, kad se tigar dotakne tanke žice, koja je zategnuta preko staze. Meću također u plijan eksplozivne tvari, koje mu drobe glavu, i truju ga strihninom.

U usurijskim krajevima, gdje je lovio Bajkov, ubija se na godinu po 25 tigrova, toliko i u Koreji, a u Mandžuriji po 50-60 komada. Cijena je krznu po 200-300 meksičkih dolara, meso kupuju Kitajci po 50-75 dolara za pud, najveća dlaka u brku cijeni se po 10 dolara, tako da jedan ubijeni odrasli tigar daje lovcu po 800 do 1000 dolara. Sve kože i dijelove mesa kupuju i odvoze Kitajci. Bubrezi, oči, pandže, srce, čak i izmetine, smatraju se za amajlije ili se broje u sastavu različnih istočnih ljekarija. Još se skuplje cijene živi tigrovi. Hagenbeck plaćao je za odrasla tigra po 1000 engleskih livra, za tigricu po 500, za tigrića godišnjaka po 100. To je potaklo neke usurijske lovce da hvataju tigrove žive, bacajući rukama mrežu na tigra, kojega su opkolili psi, i koji se baca na lovca. Ne treba ni govoriti o opasnosti takvoga načina lova i o hrabrosti i hladnoj krvi, koja se zahtijeva.

Puškom love tigra samo Rusi, a Kitajci, koji su došli iz Kitaja, love ga mehaničkim načinima. Domoroci, Kitajci, kao i nenaseoci inostranci, prije će nastojati da utaje i zaštite tigra, nego bi ga prokazali lovcima. Njima je on bog, planinski gospodar, šumski domaćin, svet i netaknut, kome se ni ime ne smije izgovarati uludo i bez poštovanja. Njemu podižu oltare i stupove, prinose žrtve, do nedavna čak i ljudske.

(Petrogradska »Priroda« 1926.).

Prof. Bare Poparić:

OD KOLUMBA DO ZEPPELINA.

Svršetak.

Tim se činjenicama imade pripisati, što se istom god. 1835. počelo s gradnjom p r v o g a oceanskoga parobroda u Engleskoj. Nazvaše ga »Great Western«. Bijaše dug 80, širok 12, a gazio je 5½ metara. Strojevi su imali 750 konjskih sila, sadržina, s potpunim teretom, bijaše 2.300 tona, od toga je 600 tona otpadalo na zalihu ugljena. Mogao je smjestiti 150 putnika u prvom razredu. Stajao je 50.000 šterlina, ali je sam parostroj progutao od te svote 13.500 šterlina. Imao je da otplovio put Amerike na 8. t r a v n j a 1838.

U pomorskim krugovima javilo se istom sada plemenito natjecanje. Nekoliko brodovlasnika u Liverpoolu unajmiše parobrod »Sirius«, od 700 tona sa 330 konjskih sila. Nakrcaše ga ugljenom i odrediše da otplovi iz Corka četiri dana prije »Great Westerna« naime 4. travnja.

U New-Yorku se očekivao dolazak njihov s velikom zebnjom. Kad eto, ujutro 23. t r a v n j a izvidnice signaliziraše čarobnu vijest: »parobrod iz Evrope na vidiku!« To bijaše »Sirius«, koji je poslije 18½ dana plovidbe spustio sidro u North Riveru. Premda bijaše otplovio sa 453 tone ugljena, ipak mu ga je ponestalo na vidiku američkoga kopna, pa je zapovjednik naložio da se izgori sve drvo, što je bilo na brodu, uključivši i bačve, a bile su 43 u brodskom skladištu.

Pučanstvo je pozdravilo dolazak »Siriusa« s urnebesnim klicanjem, koje se još ne bijaše sleglo, kad eto novoga signala: »drugi parobrod iz Evrope!« A to je bio »Great Western«, koji bijaše preplovio Atlantik za 14½ dana. »Great Western« izmijeni pozdrave sa »Siriusom«, narod je dospio u paroksizam oduševljenja, baterije gradske izbaciše u ime pozdrava 26 topovskih hitaca, a novi se gost usidrio u East Riveru. Bijaše mu preostalo još 145 tona ugljena. »Sirius« je otplovio natrag na 1. svibnja, a »Great Western« na 7.

A t l a n t i k j e b i o p o b i j e đ e n! Uz oceansku plovidbu jedrenjaka, inauguriranu od K r i š t o f a K o l u m b a, eto sad i oceanskih parobroda, koji svoj zametak imadu da zahvale R o b e r t u F u l t o n u!

Da nabrojimo posljedice, da opišemo novu revoluciju, što je nastala u gospodarstvu svijeta radi ovolikog uspjeha? Predaleko bismo zašli!

* * *

Druga polovica devetnaestoga stoljeća bilježi grozničave upravo napore na polju usavršivanja parobroda. Prvobitne nespretne pobočne kotače zamijenila je e l i k a (propeler); strojevi i kotlovi se preurediše, postadoše laglji, ekonomskiji i brži. Prije su strojevi trebali dvije tone ugljena za svaku konjsku silu, a kasnije tek 600 grama. K tomu se počeo zamjenjivati ugljen s petrolejem, kojim se polučuje dvaput jači uspjeh negoli Cardiffskim ugljenom.

Neposredno prije svjetskoga rata nastala je pak golema utakmica u gradnji velikih transatlantskih parobroda. Isticao se »Titanic«, koji je nastradao radi sraza s ledenim brdom god. 1912., pa »Lusitania«, koju potopiše njemačke podmornice god. 1915.

Tad se držalo, da engleske parobrode s 50.000 tona ne će moći nitko da natkrili, dok nije Njemačka porinula »Imperatora«, pa »Vaterland«, s blizu 60.000 tona. Time je r e c o r d iznijela njemačka brodogradnja, ali je ujedno nikla i strašnja mržnja, posljedica antagonizma, kod Engleza. Ovi su se uplašili, za svoje prvenstvo

na moru, kao i za svoje prvenstvo u trgovini, ne će li možda ta prvenstva prijeći na Njemačku, onako, kako je prije tri stoljeća pomorski primat prešao sa Španije na njih. Uz to, samo parobrodarsko društvo »Hamburg-Amerika« posjedovalo je god. 1914. ništa manje od 410 morskih i 230 rječnih parobroda, a između morskih treba istaći, da je bilo preko 200 transatlantskih. »Hamburg-Amerika Linie« bijaše prije rata najjače pomorsko društvo na svijetu. K tomu, kad se uvaži, da je prije 1914. gospodarska snaga Njemačke bila neizmjerna; da su Nijemci znali da najbolje iskoriste i parnu i električnu silu tako, da su se njihovi strojevi nametnuli čitavu svijetu i po preciznosti, i po solidnosti kao i po. trajnosti, da su u kemijskoj industriji držali neosporno prvenstvo, a u mnogim drugim industrijskim granama da su se takmili sa svim ostalim narodima; kad se sve to uvaži, onda smo na čistu radi pravih uzroka užasnomu svjetskomu ratu, u kojem Nijemci potopiše 7,800.000 tona engleskoga brodovlja, ali konačno sami izgubiše s ugovorom mira preko 5,000.000 tona, budući da su morali izručiti sve parobrode jače od 2.600 tona.

* * *

Svjetski je rat svršio s poniženjem Njemačke. Velika je Britanija sačuvala svoje prvenstvo na moru. Ali sad joj se eto javlja takmac za to prvenstvo u Udruženim Sjevero-Američkim Državama.

Međutim je Njemačka htjela da se i poslije rata u nečemu afirmira. Prvenstvo na moru joj je izmaklo. Na »vodenoj« su cesti gospodari Englezi, preostaje samo »plava cesta«, zračni saobraćaj.

Svima su nama poznati napori avijatika različnih narodnosti, ne bi li se između staroga i novoga kontinenta mogao zavesti zračni saobraćaj. Svima nam je poznato, koliko su ti pokusi uzrokovali žrtava. Nijemci su iz prikrajka promatrali sve te napore, proučavali pitanje, prirođenom preciznošću i teutonskom ustrajnošću, dok nije iznenadila svijet velika vijest, da će oko polovice listopada o. g. krenuti iz Njemačke u Ameriku golemi »avijon«, ili »aero-brod«, dakle »zračni brod« — zovima ga, kako hoćemo — sa pedesetak ljudi, sa znatnim teretom i s velikom poštom. Taj je zračni brod tipa »Zeppelin«, dapače nosi ime i svoga izumitelja »Graf Zeppelin«.[1])

I doista na 11. listopada radiogrami razniješe po čitavu kulturnom svijetu veliku vijest, da je ranim jutrom Dr. Eckener doista odletio iz Friedrichshafena put Amerike s pedesetak što drugova, što putnika.

Čitav kulturni svijet pratio je s najvećom zebnjom taj let, a rijetki su bili Nenijemci, koji su se nadali uspjehu. Njemački je narod pratio također sa zebnjom to golemo poduzeće svoga velikoga sina, ali ga je pratio i s molitvom i s velikom nadom u uspjeh.

Suvišno je da ovdje spomenem, da je »Graf Zeppelin« zaokrenuo odmah niz Francusku, pa u Španiju, da je preletio i Palos, odakle je Kolumbo na 3. kolovoza 1492. otplovio prema nepoznatom Zapadu. Suvišno je da spomenem, kako je slavni taj zračni brod zapao 13. u prvu, a 14. listopada u drugu oluju, kako je pretrpio velikih havarija, kako mu je vihor raskinuo jednu od stabilizacionih ploha, što je moglo nesamo da osujeti konačni uspjeh, već da uzrokuje i najveću katastrofu. Ali ono, što nije suvišno da se spomene, već treba da se osobito istakne, to je činjenica, da je, s obzirom na goleme havarije »Grafa Zeppelina«, vlada Udruženih Država ponudila radiografskim putem Dru Eckeneru, da će otposlati za eventualnu pomoć, u slučaju nesreće, nekoliko ratnih krstaša, no on je tu ponudu odbio, svijestan, da će njemačka znanost i teutonska ustrajnost pobijediti.

I pobijedila je.

Dan 15. listopada 1928. ostat će u historiji znamenit, epohalan! »Graf Zeppelin«, pošto je iznio rekord ustrajnosti, jer je ostao u zraku malne čitavih pet dana; pošto je iznio rekord prevaljenoga puta, bez spuštanja, kakovih 12.000 kilometara, bio je dočekan u Lakehorstu od pola milijuna ljudi, pozdravljen salvama artilerija i zanosom nevidenim. A istom doček Dra Eckenera i njegovih drugova u New-Yorku, gdje su milijuni klicali, gdje su tisuće tvornice obustavile rad, a stotine parobroda sirenama pozdravljali »zračnoga« Kolumba! Štampa čitava svijeta pozdravila je taj događaj svečanim člancima, tek sporadični gdjekoji listovi nijesu mogli da zataje svoje skepse, pa su upozoravali, da Dr. Eckener treba da se i povrati, s teretom, s drugovima svojim i s putnicima natrag u Evropu. Tad će istom uspjeh biti potpun.

I kao što je bilo očekivati, eto, na 29. listopada, najranijim jutrom, odmah iza ponoći, »Graf Zeppelin« je odletio natrag u Evropu. Na njemu je opet pedesetak ljudi, opet znatan teret i nebrojene hiljade pisama. Dr. Eckener je prije odlaska izjavio, da se nada biti natrag u Friedrichshafenu, danas 31. listopada, navečer, ili drugi dan ujutro. Ovaj čas[1]) milijuni njemačkih srdaca najživlje kucaju čekajući, da se smioni avijatik vrati; ne vrati li se večeras, noćas će milijuni u Njemačkoj bdjeti čekajući radosnu vijest, da je njemačka tehnika iznijela najveći triumf, da se u tom obziru afirmirao njemački narod, da je dobio prvenstvo na »plavoj cesti«, da i on poražen u ratu, ponižen poslije rata može pokazati na neko prvenstvo u velikoj utakmici međunarodnoga saobraćaja.

Ne smijem propustiti da ne spomenem, kako je Nijemac barun Hünefeld s kapetanom Köhlom prvi preletio Ocean iz Evrope u Ameriku na aeroplanu, a sad je eto Dr. Eckener dokazao svojim »zračnim brodom«, da je moguć i zrakoplovni promet između Staroga i Novoga Svijeta. Oba ova heroja sinovi su njemačkoga naroda. To znači, da ni izgubljeni veliki rat, ni goleme ratne reparacije, ni oduzete kolonije, ni otkinuti teritorij, ni još sadašnja okupacija nije mogla da obori duh njemačkoga naroda. U njem je živa, možda življa no ikad prije, samosvijest, a dokle jedan narod ne izgubi tu samosvijest, pouzdanje u sebe, ne može propasti.

[1]) Ne ulazimo u prijeporno pitanje, koliko je Zeppelinu pomogao u stvari zagrebački građanin David Schwarz.

[1]) doba, kad je predavanje držano.

Kolumbo, Fulton, Eckener i Zeppelin, to su imena, koja bilježe tri goleme epohe. Prvi je omogućio oceansku plovidbu s jedrenjacima, drugi je tu plovidbu olakšao i ubrzao parobrodima, treći je dokazao mogućnost interkontinentalnoga saobraćaja zračnim putem, bez obzira na bure i oluje. Prvi bijaše darovao prvenstvo na moru romanskomu narodu; drugi je to prvenstvo učvrstio kod anglosaske rase; treći je zračno prvenstvo osigurao ozbiljnoj, strogoj i ustrajnoj Germaniji. Kolumbo je otkrio novi svijet pred 436 godina, Fulton je započeo parobrodarsku plovidbu prije 121 godinu; prvi je parobrod doplovio iz Amerike u Evropu prije 109 godina, prvi su parobrodi otplovili iz Evrope u Ameriku prije 90 godina, a sada eto, godine Spasa 1928. dospjeli su s Dr. Eckenerom prvi evropski putnici po zraku u Ameriku, a prvi američki možda se ovaj čas, u 9 sati i 45 časa večeri, iskrcavaju, uz frenetičke pozdrave, u Friedrichshafenu.[1]) Njemačka bijaše prva podmornica, što je u prvoj fazi velikoga rata doplovila u Udružene Američke Države; njemački je bio prvi aeroplan, što je preletio iz Evrope u Udružene Sjevero-Američke Države, pa je eto njemački i prvi zrakoplov koji je s putnicima, teretom i poštom preletio Atlantik i povratio se preko Atlantika. S time je njemačka podmirila najveći dug i Americi i ostalim svojim neprijateljima u svjetskom ratu.

O ovoj temi predavao sam i dne 31. listopada u društvu Braće Hrvatskog Zmaja u Zagrebu. Ovaj je članak kratki izvadak iz tog predavanja.

[1]) Iskrcali su se 1. studenoga u 7. sati ujutro.

LISTAK

FRANÇOIS DE MALHERBE.
(U povodu tristagodišnjice smrti).
(1628. — 26. X. — 1928.).

Francuski je klasicizam doba reda i autoritetâ, kad se svatko mora pokoravati određenim pravilima, koja mu nameće društvo. Tako je i književnost sapeta određenim propisima, koji nam se danas čine čudni i samovoljni, ako ne ispitamo, kako je i zašto je taj pokret nastao.

Na početku 17. stoljeća publika se bila zasitila poezije nastavljača Plejade, koji su kopirali Ronsardove pogreške i nesavršenosti, a da im je falio njegov genij. Pa koje čudo, da su ljudima dojadile ove jezične i stilske ekstravagancije, i oni zaželješe neku jedinstvenost, red i pravila. Trebalo je samo da se pojavi jaki jedan autoritet, mnogi su bili spremni, da ga slušaju. Taj autoritet bio je — Malherbe.

Talenat Malherbe-ov nije ni osobito velik ni neobičan. Ali došao je u pravi čas; u tom je i tajna njegova uspjeha. I još nešto Radio je mirno i polako, ali i strpljivo, neumorno. Ne pouzdaje se on u neku romantičnu »inspiraciju«, već mirno i trijezno slaže stih do stiha i ne žali truda, jer dobro zna (kao svi klasici), da se formalno savršene umjetnine ne stvaraju lako i na brzu ruku.

Malherbe-ov utjecaj je neosporan. I ako se često ističe, kako su njegovi direktni učenici Maynard, Racan i drugi neki, ne valja zaboraviti, da je Malherbe najjače djelovao davno poslije svoje smrti. Za života su ga mnogo napadali, a među njegovim ličnim i književnim protivnicima bilo je i takovih, koji su bili obdareni i većim talentom (Mathurin Régnier). Ipak je Malherbe nadvladao. Veliki francuski klasici od Corneille-a i Racine-a do Molière-a zapravo su njegovi učenici, a Boileau — najveći teoretik francuskog klasicizma — ima pravo, kad 1673. u čuvenoj svojoj »Art poétique« nedvoumno ustanovljuje, kako sve priznade njegove (to jest Malherbe-ove) zakone.

Poštovači i branitelji klasicizma, kojima je »grand siècle« (17. v.) vrhunac francuske nacionalne kulture, ističu, da je Malherbe zato uspio, jer zastupa glavne značajke francuskog duha: jasnoću, razboritost, red, jer se precizno i jednostavno izražava skladnim ritmom svojih pravilnih stihova. Sve to nije dakako dosta, da stvori velikog umjetnika, ali ona Malherbe-ova disciplina pomogla je velikim sljedbenicima pjesnikovim, da skladno i potpuno izraze svoj genij.

Malherbe počeo se zarana baviti književnim radom, ali je razmjerno kasno našao pravi svoj put. G. 1605. hvali ga kardinal Du Perron kralju Henriku IV., kojega je Malherbe prvi put proslavio svojom odom: Prière pour le roi Henri le Grand, allant en Linousin. Domala postade Malherbe službeni pjesnik kraljevskoga dvora. Uz mnogobrojne sonete, stanse i chansone ističu se neke ode, kojima Malherbe slavi različne moćne ličnosti, i to često vrlo servilno i neprijatno. Kralju Henriku posvećena je oda: »Sur l'attentat du Pont-Neuf (1606.), a njegovu nasljedniku Ljudevitu XIII. »Ode au roi Louis XIII. allant châtier les Rochellois (1627.). Mariju de Médicis slavio je nekoliko puta (Ode à Marie de Médicis pour sa bienvenue en France, 1600. — i kasnije: Ode à la reine sur le heureux succès de sa regence, 1610.).

Ova prva oda ide među najranija djela pjesnikova, u kojima se zrelo izrazio pravi njegov talenat. U isto vrijeme nastale su i glasovite Stances à du Périer sur la mort de sa fille«, gdje zvučnim i dostojanstvenim stihovima tješi prijatelja zbog teškog gubitka, koji ga je zadesio.

Malherbe nije napisao sustavnih teorijskih djela. Njegovu poetiku i gramatiku upoznat ćemo najpotpunije iz obilate korespondencije (s prijateljem Peirescom u Provansi). Ali najvažniji su ipak podaci, koje crpemo iz marginalia Malherbe-ovih uz jedno djelo pjesnika Desportesa (Notes sur Desportes).*

Istakli smo već, da je Malherbe-ova poetika zapravo reakcija na renesansnu poeziju, koju predstavlja Plejada. Stoga i jesu gotovo sva ta pravila negativna, jer Malherbe najvoli razlagati, što se ne smije činiti. Tako prije svega protestira protiv pretjeranog i ropskog nasljedovanja antike, Grčke i rimske klasike (ovi posljednji Malherbe-u su naravski mnogo bliži!) treba slijediti tako, da odatle uzimamo općenite neke misli, koje uvijek vrijede, a ne da obrađujemo ono, što je individualno i što karakterizira pojedinca ili jedno doba. Malherbe hoće da bude čedo svoga vremena i da piše tako, da ga svaki prosječno obrazovani čovjek iz društva može razumjeti. I zato on

* Sabrana djela Malherbe-ova izašla su prvi put 1638. — Do sada je najpotpunije kritično izdanje Lalannre-ovo u seriji: Collection des Grands écrivains (Hachette).

jednako pobija mitološki simbolizam i napirlitane stihove talijanske manire.

Malherbe je često tumačio svojim učenicima, kako treba »teško praviti lagane stihove«, raditi polagano i gotovo sitničavo. To načelo brani kasnije i Boileau, a za tim načelom se povode i veliki klasici. Protivnici Malherbe-ovi najviše su protestirali protiv ovoga osnovnog principa svakog klasicizma. Tako je i Régnier (u mnogočem tipično romantik) volio da pusti maha svojoj fantaziji, neiscrpljivoj onoj »nervi«, koja ga je često i vrlo daleko odvela... Régnier se narugao Malherbe-u, da nema imaginacije, a to je prilična istina. Ali bio je jedan od onih umjetnika, kojima inspiracija nipošto ne isključuje kritičnost, a inteligencija znatno nadmašuje iskonsku stvaralačku snagu.

Malherbe-ovi zahtjevi glede versifikacije dominirali su u francuskoj književnosti sve do romantizma, a za naših dana Malherbe-ov klasični aleksandrinac uspješno se bori sa »slobodnim stilom« (vers libre). Malherbe je prvi uredio pitanje uzora, zabranio prelaženje (enjambament) iz jednog stiha u drugi, anatemisao hijat i ustanovio stroga pravila za srok.

Ali važnija su njegova puristička nastojanja. Poslije jezične anarhije, kad su zvani i nepozvani krojili i prekrajali jezik po miloj volji, navodeći uz to silesiju novih riječi, Malherbe-ov »režim« imao je važnu misiju, da taj kaos malko sredi, izlučivši kukolj iz pšenice. Malherbe (a s njime i čitav »siècle classique«) bio je — čini se — odviše revan u tom poslu čišćenja. On i njegovi sljedbenici očistili su doduše jezik od nespretnih latinizama i grčkih konstrakcija, oslobodivši ga ujedno talijanske prevlasti, ali su ujedno i jezik osiromašili. Iz govora otmjenoga društva nestalo je sočnih provincijalizma i tehničkog vokabulara, a jezik postao je silno apstraktan, kao da mu je odjednom ponestalo boje i života. Ali takav jezik postao je izvrsnim pomagalom analize, kojom se moralno odlikuje klasično doba francuske književnosti.

A ovim zastupnicima »velikog stoljeća«, koji su u svojim djelima tako majstorski raščinjavali ljudsku dušu, poravnao je putove François de Malherbe, baš kao što Henri IV. navješćuje apsolutno kraljevstvo Luja XIV.!

Dr. Ivo H.

BROJEVI O NEBODERIMA.

Amerika — neboder! To su dvije riječi usko vezane, i kad se govori o jednoj, nehotice se nameće i ona druga. Da čujemo dakle nešto o neboderima.

Amerika u sve više pojačanom opsegu traži razvoj gradnje nebodera; važni razlozi mjerodavnih stručnjaka Amerike uvijek idu u prilog razvoju visokih kuća. Neboder, nastavši istovremeno iz razuzdane spekulacije i do krajnosti smjelog pionirstva, pošto je sada prešao svoje djetinjske godine, znači u američkom javnom životu skrajnju potrebu I u najmanjim gradovima, u još neizgrađenim, u novoosnovanim industrijskim područjima, dižu se ti tehnički divovi nebu pod oblake. Razlog gradnji nebodera ne ima se tražiti u onom beskrajnom snobizmu Američana, što ga Evropljani vole isticati, već u skrajnoj proračunanosti Amerikanca, da što bolje gospodarski iskoriste određeno zemljište za sada i za buduća vremena. Ma da Amerikanina, njegova naivna želja, da bude prvi na svijetu, dovodi do različnih nemogućnosti, njegov ga zdravi pogled na život čuva od ispraznih utopija. Ali ono, što je on zbilja postigao, to je tako gigantski veliko u svom opsegu, da svakome nameće neki respekt.

Onaj duh starog lovca zlata, koji ga je uvijek naprijed gonio, koji je osvojio američki kontinent, još i danas vlada američkim narodom. Od njega izvire sklonost naprestanom kretanju, pa odatle i brza prometna sredstva auto i električna dizala (lift) u neboderu. Želja za neprestanim kretanjem i promjenom ide tako daleko, da se najveća i najsolidnija građevina ne smatra kao trajni spomenik, nego više kao neka vrsta polustalne tvorevine. Trajnost nebodera računa se najviše na 20—25 godina, ma da se, ne znam, kako bogato i solidno izgrade. Nakon tog vremena nikom se ne preporučuje, da djeluje u toj staroj zgradi, ona ima da dâ mjesto modernijoj, ljepšoj.

Rentabilnost visokih kuća, usprkos brze amortizacije, tako se povoljno prosuđuje, da novčano tržište neprestano traži da financira nove visoke gradnje. Pače osiguravajuća društva rado ulažu novac u nebodere, jer ga smatraju produktivnim. U glavnim ulicama američkih velikih gradova, poskočile su najamnine za uredske prostorije, a osobito za dućane, u zadnjih 6 godina, za deset i dvadeset puta više. U Petoj avenui u New Yorku ima dućana, s frontom kao dva normalna prozora, koji plaćaju godišnje najamnine više od 100.000 dolara, to je oko 5 i pol milijuna dinara. Visina najamnine izračunava se prema veličini prometa u dotičnoj ulici. Manager novog uredskog tornja »333« u Michigan avenui u Chicagu, navodi u toj ulici dnevno 450.000 prolaznika. Za visoku najamninu nove zgrade First National u Detroitu, koja ima u luci vlastite garaže za 800 kola, navodi se 1,2000.000 prolaznika u 24 sata. Veličina i opseg najvećih i najmodernijih nebodera u njihovu brojčanom izražaju za evropske je pojmove neshvatljiva. Evropljanin ne može to sebi predočiti. Neki od najvećih kolosa zauzimaju građevni prostor od preko jednog milijuna kubičnih metara, sa 200.000 kvadratnih metara iskorišćene površine, dobivaju svijetlo kroz 4—5000 prozora, a predstavljaju građevnu vrijednost od okruglo 25 milijuna dolara, to je okruglo 1 milijarda i 350 milijuna dinara. Na pećinastim temeljima do 35 metara dubine diže se željezni kostur, gradnje od 40 i više katova, čije traverze i željezni spojevi teže po 400.000 tona. Zbrka od više stotina kilometara cijevi i električnih vodova slobodno se objesi na kostur, pa izgleda kao mišičje i živci gradnje, prije nego ih od pogleda zakloni koža zidova. Ti kolosi tehnike — hoteli, uredske i stambene zgrade, univerze — nose u sebi skoro sva potrebna sredstva, da se zadovolji životnim potrebama mnoštva u njihovoj utrobi: restauracije, kavane, društvene i klupske prostorije, brijačnice, kupališta, čitaonice, putničke urede, čistionice cipela, trafike, telegrafske i telefonske centrale, burzovne ispostave i dućane svake vrste. Hoteli imaju po 3.000 kreveta, 4.500 m² kuhinjskih prostorija, 2.000 namještenika i po 36 električnih dizala, koji se u minuti dižu za 250 metara, automatski zaustavljaju u određenom katu, otvaraju i zatvaraju. U svakom od 3.000 noćnih ormarića nalazi se jedna radio-slušalica, a s pomoću labirinta žica od telefona, strojeva za pisanje na daljinu i megafona želje gosta se trenutačno ispunjaju. Najveća univerzitetska zgrada je »Cathedral of learning« u Pittsbourghu, u čija 52 kata stanuje 12.000 studenata. Tamo ima uredskih zgrada, kad Graubar building u New Yorku, iz čijeg se predvorja može podzemnim putem, a da se ne stupi na ulicu, doći do kolodvora, 5 postaja podzemne željeznice, 6 hotela i bezbroj dućana.

Giganstkoj veličini tih gradnja odgovaraju uredi američkih arhitekta. Vojska od 2—300 arhitekta, inžinira i risača, jedne arhitekt firme sastavlja u stotinu nacrta čitavi organizam gradnje. Kad je to gotovo, sama se gradnja povjerava kojem velikom građevnom poduzeću, koje ima također na stotine namještenika i pomagača. Na temeljitoj

i pravovremenoj pripravi sada počiva tajna rješenja zagonetne brzine, kojom namjeravani kolos raste iz zemlje i za 8—12 mjeseci bude potpuno dovršen. Svaka faza u napretku gradnje uvijek se prije i vremenski i novčano s najpomnivijom točnošću utvrdi i pomoću rafiniranog sistema kontrole do u najmanje sitnice točno provede. Posljedica je te profinjene organizacije ova: prosječni građevni troškovi nebodera jedva prelaze troškove evropskih zgrada iste kvalitete, ma da su tamo na pr. nadnice daleko veće To je ta neosporna pobjeda racionaliziranja!

Ali — da li je Amerika svladala također problem i u vezi s arhitektonikom, da li je našla stvaralački oblik nebodera? Jedan od najpoznatijih newyorških arhitekta o tome se ovako izjavljuje: »Nijesmo još našli vremena, da se trudimo oko novog stila!« Američki arhitekt više je inžinir i tehnički organizator nego umjetnik u prostornom stvaranju. Lice njegovih nebodera nosi još uvijek posuđenu masku onog, o čemu je nekad Evropa maštala. Oštra jasnoća konstruktivnog građevnog kostura blijedi iza hajline, koja prekriva pravi smisao zgrade. Također i veoma napredna rješenja pojedinih građevnih faza pokazuju u svojoj gotskoj vertikalnosti, u svojim malenim prozorima, kako se američka građevna tehnika još uvijek nije oslobodila duha sredovječnog Evropljanina. Najsmjelijeg pokretača između američkih arhitekata, pokojnog Chihažanina Sullivana, koji je prije 20 godina jedini, u prvom neboderu Chicaga, pokazao put nove tehnike u samostalnom stvaranju iz vlastitih sredstava, njegovi kasniji nasljednici nijesu još dostigli. Respekt pred onim »Imported of Europe« leži iseljenicima starog svijeta još preduboko u krvi. Ali jednog ćeš dana samosvijesni američki narod odbaciti taj naslijeđeni utjecaj evropskog kulturnog dobra i potražiti vlastiti izražaj kulturne volje, na putu, koji mu je Sullivan pun slutnje pokazao: »oblik mora se pokazati iz djelatnosti.« A to je isti onaj logični put, kojim idu i pioniri moderne evropske građevne umjetnosti. V. E. P.

ZABAVA I ŠALA

UREĐUJE PROF. JOSIP MALASIC.

Izgubio okladu.

Sastali su se đaci veseljaci pa pričali koješta. Među njima isticao se Ivica, koji je rekao, da dosad nije nijedne oklade izgubio. Jožica je mirno slušao i reče mu: — Čuješ, ako ti, redom izgovoriš tri riječi po redu kako ti ih ja izgovorim, pozvat ću te slijedeće nedjelje na majalis na svoj trošak. — Ivica se pobjedonosno nasmije i reče: — Deder samo reci, ali čuvaj se, prisjest će ti moj potrošak. — Jožica će na to: — Romul.

Ivica ponavlja slovo po slovo: R, o, m, u, l.

Jožica nastavi: Agamemnon.

Ivica ponavlja slovo po slovo, kad najednom reče Jožica: — Ne valja! — Ivica ga pogleda i upita: — Zašto ne? — Jožica se nasmije i odgovori mu:

— Izgubio si okladu, jer si trebao izgovoriti slovo po slovo: ne valja, a ne pitati: zašto ne. — Ivica se zarumeni i reče: — E, izgubio sam, ti ćeš biti mojim gostom.

Odgonetači iz br. 1. (naknadno) **Zagreb:** Gazdik (1, 2, 5), V. Virag Drašković (2, 3, 5). — **Ogulin:** Uzelac Simo (2, 5).

Odgonetači iz br. 2. Zagreb: Veljko Novak (sve), Mirko Strahija (2, 4, 5), Vlad. Gazdik (1, 6, 2, 4, 5), Vuk Vernić i Ante Sabioncello 1 (3, 6, 9), 2, 5, Vlatko Virag Drašković (1 (1, 5, 6, 9), 2, 3, 4). — **Ogulin:** Simo Uzelac (1 1, 3, 5, 6, 8), 2, 4). — **Petrinja:** Bruno Jameš (sve). — **Sarajevo:** Branka Skrbić 2. — **Dubrovnik:** Strelli Lucie (sve).

Odgonetači iz br. 3. Zagreb: Veljko Novak (sve osim 3), V. Stunković (2, 4 (1), 5, 6, 8, 9). — V. Vernić i A. Sabioncello (3, 4 (1), 5, 6, 8, 10). — V. Jurčić (3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10). **Požega:** Andrija Juratović (5, 6, 8). — **Sarajevo:** Branka Skrbić (5, 7, 8, 10). — **Split:** Josip Soljančić (1, 5, 7).

Odgonetke br. 2.

I. 1. Ljuba matematiku buba. 2. Mato, Tomo i Oton načinili su otoman. 3. Ruža ugleda puža, gdje rogove pruža. 4. Stanimir i Stanislav viču: Stani Mira, stani Slava. 5. Tetka Kata u petak baš na sv. Petku odnese patku u Ptuj da proda. Za novce kupi bratu Petru kapu, a drugo joj ostane za put. 6. Zdenko je u Zdencima pao u zdenac. 7. Slika slikara Miroslava dopala se vrlo sestrama Miri i Slavi. 8. Baka Bara otišla je iz Bara na barci u Bakar po bakar. 9. Grad je pao na grad.

II. Vodoravno: Lasa, 4. Alah, 8. ili, 10. ime, 11: vi, 12. Vis, 14. os, 15. vosak, 16. do, 18. lan, 19. ti, 20. Ana, 22. roj, 23. rosa, 24. Mara. — Okomito: 1. livadar, 2, ali, 3. si, 5. li, 6. amo, 7. Hestija, 9. Sisak, 12. vol, 13. san, 17. ono, 19. tor, 21. as, 22. Ra.

III. 1. Aranđelovac, metopir, Drobnjak, Ratimir, Ivankovo, jablan, Aurelijan, kapinika, Australija, čestoslavica, Istra, čeletak, Mažuranić, Ilijada, ožujak, Šilobod, Ilijašević, ćuprija — Andrija Kačić Miošić.

IV. Tiber, Atila, lotos, tinta, Split. V. Barka, banka, bajka, baka.

Odgonetke br. 3.

I. Muhamed, Babilon, Herodot. II. Plima—Lima, rana—Ana, Ilija—lija, nada—ada, cigla—igla, Tisa—Isa, osa—sa, Mura—ura, Ivo—vo, soda—oda, Lika—Ika, arak—rak, vrat—rat = Princ Tomislav. III. Badalić, Demeter, Bogović, Buzolić, Vilović, Strižić, Kovačić = Begović. IV. 1. Som, lan, dim, kavana, kava = Omladina. 2. Ra, lug, usta, uš, e, noa = August Šenoa. V. Bol, col, Eol, pol, sol, vol, Zola. VI. 1. Mostar, 2. Osijek, 3. Sarajevo, 4. Vočin. VII. Adam, udav, grob, usta, sluh, tele, mast, Atos, Tisa, Omsk, šest = August Matoš. VIII. U prvu četvorinu napiši 6, u drugu a, u treću r.! IX. Ruža, Ural, Žaba, Alah. X. 1. Strojobravar, 2. Soboslikar. XI. Na rubu, Etiopljanin, Karlo Veliki, Arad, Slatina, Eshil, Sijam, Vrelo, Andalucija, Hindustan, Romani, vrlet, antena, Tirol, satrap, karat, aleje, ormar, mikroskop, Lombardija, Amundsen, Donadini = Neka se sva hrvatska Omladina pretplati na »Omladinu«.

SLOVČANICA.

(Dragutin P.).

Slogovi: a, burg, ca, cas, di, di, ga, gan, ha, i, i, is, jan, kić, kva, lo, ma, me, mla, mu, na, na, nec, no, o, o, ra, ren, rin, ru, ski, te, va, va, va, vrh, vi, za, za daju riječi ovoga značenja: 1. gljiva, 2. zagorski rudnik, 3. mjesto u Italiji, 4. odlika rude berilj, 5. kupalište, 6. grad u Rusiji, 7. grad u Palestini, 8. mjesec, 9. lice iz jedne Sofoklove tragedije, 10. grad u Mehiku, 11. časopis, 12. uspon na Velebitu, 13. hrvatski književnik. Početna slova odozgo dolje i odozdo gore daju ime i prezime hrvatskoga književnika i njegovo djelo.

REBUS.
(Josip Perat.)

BROJČANICA.
(Vojko Tudor).

Brojeve 2, 5, 10, 15 stavi u ove četvorine tako, da dobiješ vodoravno, okomito i dijagonalno zbroj 32.

ZAGONETNI STUP.
(Zlatko Baumgarten).

I.

			uzor strpljivosti
			u glavi je
P	E	Č	u kuhinji treba
			gora
			broj
			uzvik
E	V	A	prva žena
L	U	D	nije pametan
			aždaja
			boli
I	V	O	muško ime
K	O	S	ptica

II.

I.—II. hrvatski ban.

ŠARADA.
(Branka Skrbić).

Ja sam stara, sijeda, mila,
Već sam svašta propatila,
Znadem mnoge priče, basne,
Poslastice, djeci slasne.

Sad mi dodaj jedno slovo
Pa ćeš dobit nešto novo:
Na Jadranskom moru mjesto,
Gdje svraćaju brodi često.

ISPUNJALJKA.
(Veljko Novak).

t				l
	t		l	
		t		
	l		t	
l				t

glasnik
opera
bolest
žensko ime
stara mjera.

DOPUNJALJKA.
(V. Pavle i Nikić).

I.

M			
B	A	M	
Z	M	O	
K			

prilog
broj
divljač
sin Božji
učenik treba
tekućina
srpski car
u vodi je
muško ime
crnogorica
ptica
nije mek
ptica
voćka
nema ga svatko
rijeka
bog
fizički pojav
vulkan
svakoga čeka.

II.

I.—II. ime i prezime velikoga biskupa.

ZBROJIDBA.
(Šimun Balen).

Suglasnik + mjera za površinu + suglasnik + turski plemić = historijski grad.

DVOSTRUKE SKRIVAČICE.
(Šimun Balen.)

a) Dr. Nišić je s Isakom govorio.
b) Igrač Aca i ja skačemo najviše.
c) Ja, pan Roskwy i on smo skvasili robu.
d) Je li on kupio babi lonac?

DOPUNJALJKA.
(Ivan Svetlečić).

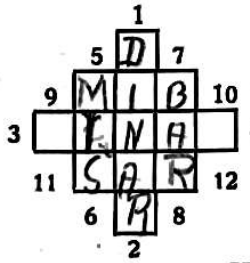

1—2 novac
3—4 grad u Africi
5—6 glodavac
7—8 grad
9—10 kralj
11—12 konjska oprema

SKRIVAČICA.
(Nikola Hercigonja).

Dobro se čuvaj, monašel More bi te moglo progutati.

RAČUNSKA RAZBIBRIGA.
(Mijo Mutzhaus).

Brojeve 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, tako pomnoži i zbroji, da dobiješ zbroj 100. Nijedan broj ne smiješ ispustiti niti dvaput upotrijebiti.

MAGIČNA ČETVORINA.
(Vilim Knez).

a	a	a	a
a	a	b	b
i	i	m	n
n	r	r	v

Vodoravno i okomito isto.

ZAGONETNI TROKUT.
(Tulije Skočir).

domaća životinja
zamjenica
veznik
uzvik
suglas

Vodoravno i okomito isto.

ZAGONETNE POSJETNICE.
(J. Poša).

Alija Artus

Odakle je?

Simo Paronac

Što je ovaj gospodin?

REBUS.
(Veljko Novak).

Moliti
Orati
Pjevati.

Ca

PORUKE UREDNIŠTVA

D. V. Zagreb. Obje se pjesmice odlikuju glatkim ritmom, ali po svom sadržaju idu u koji dječji list.

V. J. Zagreb. Obradite isti motiv u prozi, jer »Zimu« u ovom obliku ne možemo uvrstiti. Vi dodajete zimi epiteton čarni. Čarni je umjesto crni, pa u narodnoj poeziji nalazimo čarna goro, čarne oči i t. d., a nikada kao u vas »čarna zimo«. Čaran u značenju magicus danas nitko ne upotrebljava.

M. L. Sisak. Pjesmo u prozi »Jutro seoske nedjelje« će ući, a pjesma »Odlazi« ide u dječji list.

Zdenka S. O-a. Na Vaše pitanje »Čemu« odgovara katolički katekizam. Sama ideja je dobra, ali prije uvrštenja morali bismo formu dotjerivati. Mnoge Vaše refleksije (kao »Ona kosi sve od reda, siromašnog, bogatog«) ponavljaju se već od Horacija. Pošaljite nam nekoliko pjesmica na izbor i potpišite se punim imenom.

L. K. Bihać. Pjesma je odlična, ali objelodanjujemo radove — kako čitate — samo u ijekavskom govoru.

An. J. — Slav. Požega: Rebusi odveć poznati. Pripazi na pravopis. S vremenom će nešto ući.

J. Sekso ?: Ime i prezime, mjesto?

Br. 100: Na žalost Vam ne mogu zadovoljiti, jer među rukopisima nijesam našao Vaš »drugi račun«.

Viktor S. Zagreb: Od Vaših radova ima uredništvo samo zag. posjetnice, koje će možda ući. Za druge stvari ne znamo.

M. L. Sisak: Poznate i lake stvari. Pošaljite što zanimljivije!

Miroslav R. Zagreb, Ilica 104: Prezime? — Čemu ga krijete? Uredništvo mora znati, tko je sastavljač, a sastavljaču stoji do volje, da izlazi potpunim imenom ili početnim slovima ili čak pseudonimom. — Rebuse treba lijepo tušem izraditi. Posjetnice i točkanica ulazi, kad se javite cijelim imenom.

Iv. T. Bakar: S vremenom će možda zagonetka ući.

Vlad. J.: Primili smo novu pošiljku. Hvala. Samo strpljenja. Sve, što je dobro, ulazi. Jedno tek treba imati na umu: kad se šalju jednom uredništvu zagonetke, ne smije se ista stvar poslati i drugome. (Vidi »Svijet«.)

V. N. I Tvoje stvari primismo. Sve će redom unići. Čuvaj se, da istu zagonetku ne šalješ i »A. Č.« i nama. Tako je Tvoj anagram štampan u br. 4. 1. XII. 1928. u »Anđelu Čuvaru«, a poslao si ga i nama. To ne smije biti. Onda čuvaj se, da Ti se ne dogodi, da zagonetku, koja nije Tvoja, daješ štampati pod svojim imenom. Vidi »A. Č:« br. 5. Rebus! — Zagonetni račun, štampan u br. 3.—10. »Omladine prošle godine štampan je ljetos u br. 2. »Smilja«? Što to znači?

Š. B. Sušak: Zbrojidba i skrivačice ulaze. Brojčanice naknadno. — Logogrif nije uspio.

L. R. i F. T. Bjelovar. Uredništvu je milo čuti, da ste se vi složili i dali na zagonetke. Što je dobro ući će. Tuđe riječi pišemo našim slovima onako, kako se izgovaraju u narodu, iz kojega su uzete. (Rod, ne Rhodos).

Mladen Fr. Zagreb: Zagonetke su dobre, ali prelake za čitatelje »Omladine«, pošaljite ih uredništvu »Smilja« ili »Anđela Čuvara« ili »Vrela«. Rebusi nijesu osobiti. Ti kao da mrziš knjigu, tako bar pokazuje rebus: »Uči, bubaj i n a k n j i z i c r k n i?«

V. H. Zagreb: Hvala. Redom Unilazi.

B. S. Sarajevo: Veselimo se da se i Sarajevo javlja. Sve će ući osim rebusa.

M. D. — D. Miholjac: Rebusi jednostavni. Ostalo će do zgode ući.

Sibinjanin Janko: Gdje su odgonetke zag. posjetnica?

Zvonimir T. Zagreb: Križaljka će ući.

Bran. A—ć. Zagreb: S vremenom će nešto ući.

Dalibor V. Zagreb: Zagonetke prelake. Zag. posjetnica nije zagonetka, kad je odgonetaš čim je pročitaš. Treba malo muke. Rebusi su vrlo jednostavni. Pošaljite što drugo!

Miro H. Zagreb: Moramo Vas pohvaliti. Ovako uredno i čitljivo napisane stvari uredništvo nije dosad primilo. Ući će čim prostor dopusti.

J. P-a. P. Križaljka ulazi. Posjetnice su prelake. — Brojčanica do zgode.

Vlad. J. Hvala na obilnoj pošiljci. Samo malo strpljenja i sve će redom ući. I drugi žele, da im radovi budu štampani.

M. S. S. Ne štedite papira; napišite svaku zagonetku posebice i onda šaljite, a ne sve strpati na komadić. Urednik nema kada da sve prepisuje.

Uredništvo moli ponovno sve one, koji joj šalju zagonetke, da pišu zagonetke na jednoj strani papira č i t l j i v o i r a z u m l j i v o, a odgonetke n adrugoj, da se može slati u tisak, a ne, da urednik trati vrijeme prepisujući stvari. Urednost prije svega! Kakav si sada u mladosti, takav ćeš ostati cijeloga života. Urednik moli sastavljače zagonetki, da im služe za zagonetke imena i prezimena različitih ljudi, ta hvala Bogu imademo vrlo mnogo zaslužnih Hrvata, koji zaslužuju, da im se imena spominju i ne zaborave, pa se poslužite njihovim prezimenim,a a ne uvijek jedna te ista prezimena. Dakle, naprijed! Kad šaljete zagonetke, ispišite i razred, koji polazite, da urednik zna ocijeniti vrijednost zagonetke i uvrstiti je.

Dosadašnje edicije

Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora

A. Odobrene školske knjige.

1. Divković: Hrvatska čitanka za 1. razr. sred. škola XIII. izdanje. Zagreb 1925. Cijena Din 20.—.
2. Divković—Pasarić: Hrv. čitanka za III. razred srednjih škola. X. izdanje. Zagreb 1925. — Cijena Din 36.—.
3. Divković—Pasarić: Hrv. čitanka za IV. razred srednjih škola. VIII. izdanje. Zagreb 1924. — Cijena Din 36.—.
4. Petračić—Zagoda: Hrv. čitanka za V. i VI. razred srednjih škola. Dio I. Poetika, Stilistika i Proza. VIII. izdanje. Cijena Din 60.—.
5. Platonova Obrana Sokratova i Kriton s uvodom u grčku filozofiju i komentarom od M. Kuzmića. U Zagrebu 1922. — Cijena Din 30.—.
6. Školski atlas za niže razrede srednjih škola. Cijena Din 30.—.
7. U prodaji: Balenović: Opća geografija. — Cijena Din 35.—.
8. U prodaji: R. Strohal: Čitanka iz književnih djela starih bugarskih, hrvatskih, srpskih i slovenačkih u I. periodu. Zagreb 1921. Cijena Din 10.—.
9. Boranić: Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika. III. izdanje. Cijena Din 40.—.
10. Dr. Ante Starčević: Selski prorok. Cijena Din 15.—.
11. Petz: Hrvatska čitanka za II. razred.
12. Hoić-Modestin: Opći zemljopis. Cijena Din 50·—

B. Pomoćne školske knjige.

1. Ogrizović: »Hrvatski pripovjedači«. IV. popravljeno i prošireno izdanje. Priredio dr. Ivan Esih. U Zagrebu 1926. Cijena Din 40.—.
2. Narodne pjesme junačke. Priredio dr Milan Strašek. Zagreb 1925. Cijena Din 25.—.
3. Izabrane narodne pjesme II. dio. Ženske narodne pjesme. Priredio dr. N. Andrić. U Zagrebu 1912. Cijena Din 20.—.
4. Povijesna čitanka za niže razrede srednjih škola I. dio. Srednji i novi vijek do godine 1648. II. popunjeno izdanje. Priredio dr. S. Srkulj. U Zagrebu 1922. Cijena Din 40.—.
5. Geografijska čitanka. II. popunjeno izdanje. Priredio dr. M. Šenoa. U Zagrebu 1922. Cijena Din 30.—.
6. O. Andrije Kačića-Miošića Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Izdanje priredio i predgovor o životu i radu Kačićevu napisao dr. Ferdo Nikolić. U Zagrebu 1923. Cijena Din 15.—.

U nakladi: Djela Petra Preradovića. I. potpuno i kritično izdanje. Knjiga I. i II. Priredio dr. B. Vodnik. Zagreb 1918. Cijena Din 80.—.

C. Nastavni Vjesnik.

»Nastavni Vjesnik«, list za srednjoškolsku nastavu. Izdaje »Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora« u Zagrebu. Može se još dobiti: Knjiga 14.—21. zatim 23., 25. i 30.—34. Cijena pojedinoj knjizi Din 75.—, pojedinom svesku Din 10.—. Jubilarni svezak (knjiga 30. sv. 9. i 10.) stoji Din 40.—. Članovi društva dobivaju »Nastavni Vjesnik« badava, a članarina iznosi Din 50.— na godinu.

D. Omladina.

»Omladina«, list za zabavu i pouku srednjoškolske mladeži. Mogu se dobiti godišta 4.—9. po Din 40.—. Pojedini broj Din 5.—. Ovogodišnja »Omladina« (god. XI. stoji na godinu Din 40.—. Pojedini broj Dinara 5.—.

E. Izdanja Omladine.

1. Vujec Grga: Petrica Kerempuh, ilustr. U Zagrebu 1921. Cijena Din 10.—.
2. Josip Milaković: Ljan Gabor. Cijena Din. 15.—.
3. Dubrovački dvor, ilustr. Priredio dr. B. Cvjetković. U Zagrebu 1922. Cijena Din 15.—.

Od svih cijena imadu knjižare 25% popusta.

Narudžbe se šalju samo na Društvo Hrv. srednjoškolskih profesora Zagreb 6, poštanski pretinac 47.